

Neakivaizdinis VILNIUS

Ryšiai
Adresatai ir inkilai

Pakalbėkime apie
geimifikaciją

Kai Lucy iš Niujorko
gyveno Aguonų gatvėje

Nr. 27

2025 ruduo

**M. K. Sarbieviaus •
kiemas**
(p. 4)

**Architekto
M. Šulco
butas**
(p. 7)

**• Petro Vileišio
gatvė**
(p. 10)

**• Muziejus
„Lituanistikos
židinyš“**
(p. 15)

• Šeimų sodas
(p. 13)

**• Vilniaus
termofikacinė
elektrinė Nr. 2**
(p. 19)

**• Portalas Sapiegų
parke**
(p. 20)

**„Antakalniečių •
bendruomenės“
šiltnamis**
(p. 23)

• „Etmonų špunka“
(p. 25)

**Universiteto •
gatvė**
(p. 26)

**• YIVO pėdsakai
Vivulskio g. 18**
(p. 28)

Ką pagalvotume išgirdę, kad reikia atstatyti ryšius? Greičiausiai apie santykius, bet štai restauratorių kasdienybėje ryšiais surišama knyga. Šio numerio tema – RYŠIAI, įvairi kasdienė komunikacija mieste.

Rudenį seni pastatai pasakoja istorijas naujokams Vilniuje. Rubrikoje „Vieta“ ištyrinėkite M. K. Sarbievijaus kiemą. O paskui dviračiu nuo Žirmūnų tilto minkite per Petro Vileišio gatvę. Žymusis inžinierius nuo savo rūmų belvederio žvelgdavo į upę. Dabar į upę žvelgia gatvė. O mes „Kadre“ pro MO muziejaus langus stebime troleibusą stotelėje.

Ar girdėjote apie kovas tarp vampyrų Radvilų ir Goštautų? Miesto *geimifikacijos* perspektyvas su futuristu Adomu Rutkausku aptariame „Vilnietyje“. Universiteto kiemeliuose žvalgomės į langus – gal pamatysime prie stalų palinkusius restauratorius. Apie jų darbą su ryšiais skaitykite „Atvirumuose“.

O koks Vilnius buvo, kai čia atvyko Lucy Dawidowicz, jauna mokslininkė iš Niujorko, ir apsigyveno Aguonų gatvėje? Skaitome jos dienoraštį rubrikoje „Trajektorija“.

Greitasis autobusas veža link Šeškinės. Išlipame ir einame palydėti saulės prie *dinozauro griaučių* su „Rakurso“ autore. Paskui keliaujame link „SHED Co-living Vilnius“ pastato – ant jo stogo iškelti inkilai čiurliams. Juos matote viršelio nuotraukoje. Kaip suprasti miesto gyvių „kalbą“, aptariame „Vilnius žalias“ tekste. Ir net dalyvaujame dieninių drugų ralyje!

Jeigu smalsu, kaip ryšius su ragautojais kuria „Michelin“ šefas Andrius Kubilius, atsiverskite „Skonį“.

O mes Vilniaus muziejaus parodoje „Adresatas šiuo metu yra... pasiekiamas“ bandome išsiųsti telegramą ir parašyti žinutę mygtukiniu *mobiliaku*. Rubrikoje „Vilniaus meduoliai“ – daugiau apie kasdienį bendravimą. Jis gali būti net bežodis, kaip animacinio šuns Bobo, kurį sutiksite „Miesto virpesiuose“.

Kaip veikia miesto mechanizmai ir ką nuveikti, siūlo „Pulsas“. O jei veiksmų ir ryšių per daug, atsiverskite komiksą ir pažiūrėkite, kaip jie pasikeistų, jeigu...

VIETA

Senieji mūrai ir jaunieji balsai

Virginija Sližauskaitė
Vytautės Ribokaitės nuotraukos

Baroko epochos poeto Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus vardu pavadintame kieme tyla ir tuštuma – retos viešnios. Vilniaus universiteto įkūrėjų – jėzuitų – laikais kieme virė ūkinis gyvenimas, tik po kelių amžių butis teikėsi dalytis erdve su mokslu. Šiandien čia, pagrindiniame Filologijos fakulteto kieme, laiką leidžia studentai, būriuojasi turistai, šiuo metu konspektai, užkandžių popierėliai. Nuskamba ir vienas kitas spontaniškai užrašytas eilėraštis.

Bravoras ir lakstančios kiaulės

M. K. Sarbievijaus kiemas – vienas senesnių ir erdvesnių kiemų Vilniaus universiteto centriniuose rūmuose, menantis XVI amžių, tuo metu dar jėzuitų kolegijos pradžią. Pirminė šio kiemo paskirtis buvo ūkinė, o vadintas jis šeimyniniu.

◀ Masyvūs čerpėmis dengti kontraforsai su nišomis Sarbievijaus kieme išlikę iš XVI amžiaus.

Ruduo, 2025

Kelkite galvas aukštyn – pamatysite bokštelį. Čia gyveno žymus architektas M. Šulcas.

6

Pirminė šio kiemo paskirtis buvo ūkinė, o vadintas jis šeimyniniu.

„Kiemą juosiančiuose pastatuose gyveno jėzuitų ordino tarnai, kalviai, knygrišiai, batsiuviai, čia buvo vežiminė, kepykla, svirnai, arklidės. Veikė bravoras, kuriame greičiausiai gaminti alus ir midus – populiarūs to meto gėrimai, skirti ordino bendruomenei ir svečiams. O štai XVIII amžiaus pabaigoje pastatai šiauriniame korpuse perstatyti, pritaikyti profesorių butams“, – pasakoja universiteto pastatų istorijos tyrinėtoja, gidė Nijolė Bulotaitė.

Viename butų, pasak tyrinėtojos, gyveno žymus architektas Mykolas Šulcas: „Čia ir dabar gali pamatyti įdomų XIX amžiaus klasicistinį

interjerą, o ant pastato stogo – nedidelį bokštelį, tai buvusį miegamąjį apšviečiančio stogo lango dalis. M. Šulcas ne tik gyveno bute, bet ir naudojo jį kaip vaizdinę priemonę studentams.“

Akademinių ir buitinių gyvenimo samplaika senuosiuose universiteto rūmuose ilgus amžius buvo įprastas reiškinys. „Dabartiniai rūmų ansamblyje skaičiuojame tryliką kiemelių, seniau būta keletu daugiau – galime įsivaizduoti čia susitelkusį atskirą pasaulį su savais darbais ir reikalais. Spalvingą gyvenimą liudija ir tokie reliktai, kaip 1810 metais rektoriaus išleistas įsakymas, draudęs kiemuose laikyti... palaidas kiaušes“, – pastebi gidė.

Vadintas „krikščionių Horacijumi“

Į buvusius profesorių butus, kurių dalyje dabar įsikūręs Filologijos fakulteto dekanatas, smalsuoliams patekti ne taip paprasta. Visgi

atvirose kiemo erdvėse akis neabejotinai užklius už pietinio pastatų korpuso ir masyvių kontraforsų su nišomis. Manoma, kad jie išlikę dar iš XVI amžiaus, atkreipia dėmesį N. Butaitė. Pažvelgus į rytinio korpuso arkadas, galima įsivaizduoti jas remiant čia buvusios vežiminės stogą.

Žvilgsnį pakėlus virš vartų, pro kuriuos į kiemą įeinama nuo Universiteto gatvės, išvystume paminklinę lentą pačiam M. K. Sarbievijui. Virš praėjimo, laiptais vedančio į bibliotekos kiemą – Vinco Kudirkos „Varpo“ 100 metų jubiliejinis paminklas. Vėlesnius laikus, universiteto auklėtinį, Nobelio premijos laureatą ir jo raštus apie Vilnių žymi paminklinė lenta Česlovui Milošui.

Viliamasi, kad ateityje duris vėl atvers rytiniame kiemo korpusė buvęs knygynas „Litera“. Jo sienas puošia įspūdingos dailininko Antano Kmieliausko freskos, vaizduojančios mokslus, menus, žymiausius profesorius, auklėtinius, mecenatus.

Jei šių dienų kieme apsilankytų pats M. K. Sarbievijus, jam išties patiktų senųjų mūrų ir žaliųjų erdvių, aukštyn besistiebiančio beržo derinys. Tuo įsitikinsi Ona Dilytė-Čiurinskienė, Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto docentė ir M. K. Sarbievijaus kūrybos tyrėja. Patiktų ir kieme aidintys studentų pokalbiai, čia besimezgančios bičiulystės – poetui buvo svarbi draugystės tema.

Dabar M. Šulco buto grožis atsiskleidžia užsukus į Filologijos fakulteto dekanatą.

„Daug eilėraščių M. K. Sarbievijus dedikavo bičiuliams, daugiausia jėzuitams. Iš kai kurių kūrinių, kad ir eilėraščio draugui Pauliui Kozlovijui (Kozlovskiui), matyti ir ypatingas poeto santykis su Vilniumi – žvilgsnis, nukreiptas į miesto erdves, kvietimas kopti į Lukiškių kalną, gėrėtis panorama. Kūrinyje stebimi pilies ir šventovių bokštai, prisimenamas lietuvių kilmės iš romėnų mitas, Gedimino pilis prilyginama Romos Kapitolijui“, – dalijasi O. Dilytė-Čiurinskienė.

Prieš 400 metų išleidusio pirmąjį savo rinkinį „Lyrikos“ ir išgarsėjusio kaip „krikščionių Horacijus“ poeto vardą pavadintas Filologijos fakulteto kiemas beveik nuolat pilnas gyvybės – studentiško nerimo prieš kolokviumą, džiugėsio jam praėjus, juoko dalijantis istorijomis, jaudulio užrašius pirmąjį eilėraštį ar pamintijimą, kuriuo dar ilgai bus nedrąsūs dalytis. Užgimusių draugysčių, kurios tęsis visą gyvenimą, romantinių jausmų, išaugančių į šeimas, ir aibės trumpų pažinčių.

Vis kitoks ryšys

„Sarbievijaus kiemelyje dažnai su draugais laukiame paskaitų ir seminarų – išiname *kautiniškai* pasišildyti saulėje, greitomis perskaičyti likusių skaitinių puslapių ir paužkandžiauti. Diskutuojame, aptariame gyvenimiškas aktualijas“, – studentišką kasdienybę fiksuoja filologė Kornelija Mikalauskaitė.

Ji sako, kad užsukus į kiemą įdomu stebėti studentus, dažnai apspitusius kurį nors suoliuką ir skaitančius iš vienos apiplyšusios knygos. Pati Kornelija, pakėlus akis nuo užrašų, stebi kaitą: „Kaip laikui bėgant čia keičiasi aplinka – rudenį, žiemą, pavasarį, vasarą, rytą, popietę, pusę devynių vakaro. Kaip keičiasi pokalbių temos ir čia skaitomos knygos. Ir

atsineštas valgis – nuo skubomis suteptų sumuštinų iki kulinariinių šedevrų. Kaip keičiasi mano draugai. Ir kaip kiekvieną dieną visa tai vis kitaip matau aš pati.“

Daug eilėraščių M. K. Sarbievijus dedikavo bičiuliams.

Komiksų autorė Gerda Jord pasakoja apie dar kitokį santykį su M. K. Sarbievijaus kiemu: „Studijavau lietuvių filologiją, tačiau neturėjau supoetinto santykio su šiuo kieme – ten vykdavusius renginius ar studentų ritualus praleisdavau, nes daug dirbau. Derinti darbą ir studijas buvo sunku, ne kartą teko mokslus stabdyti, tad ir mokymosi motyvacija dingdavo. Ateidavau į šį kiemėlį ir lyg bausmės laukdavau kokio kolokviumo, kuriam nespėjau pasiruošti.“

Vis tik su M. K. Sarbievijaus asmenybe kūrėja ryšį užmezgė – jau po studijų, kurdama komiksą „Karalius nakvos Merkinėje“ apie Lenkijos karaliaus ir LDK didžiojo kunigaikščio Vladislovo IV keliones po kunigaikštystę.

„Valdovo dvaro pamokslininko pareigas 1635–1640 metais ėjo būtent M. K. Sarbievijus, kartu leisdavęsis į keliones. Personažą kūriau su ypatingu įkvėpimu. Leidau sau šiek tiek improvizuoti: pavaizdavau ir tas egzistencines kančias, kurios, tikiu, bent kartais aplanko kiekvieną kūrėją“, – sako G. Jord apie kūrybos procesą.

Vienas iš M. K. Sarbievijaus tekstų, kuriuos ji įkomponavo grafiniame romane, – pamoks-

las, pasakytas 1636 metais perlaidojant šv. Kazimiero palaikus ir atidengiant jo koplyčią Arkikatedroje: „Pamokslo tekstas veda skaitytoją nuo Arkikatedros aukštyn Pilies, Didžiaja gatvėmis iki Rotušės aikštės ir Šv. Kazimiero bažnyčios, tada atgal Vokiečių, Dominikonų gatvėmis. Šis tekstas man primena Jimo Jarmuscho filmą „Patersonas“, kuriame pagrindinis veikėjas kasryt kurdamas poeziją vairuoja autobusą, o miesto vaizdai tyliai slenka pro langus. Taip ir Sarbievijus, lydėdamas šventojo palaikus per Vilnių, tarytum keliauja ne tik miesto gatvėmis, bet ir poezijos tėkme”.

Pradžia ir pabaiga

Po universiteto kiemelius, koridorius, menes ir kabinetus išsibarstantiems studentams ir dėstytojams M. K. Sarbievijaus kiemas tampa kasrytinio susitikimo, stabtelėjimo vieta. Filologė K. Mikalaukaitė prisimena žiemos popietę kiemyje su arbata ir imbieriniais sausainiais, o Filologijos fakulteto komunikacijos koordinatorė Dovilė Baliukevičienė mėgsta stebėti kieme prasidedantį ir besibai-giantį mokslo metų ciklą.

„Čia skamba varpas, žymintis mokslo metų pradžią ir pabaigą, čia prasideda Filologijos fakulteto akademikų eisena į Šv. Jonų bažnyčią, kurioje skelbiami pirmakursių vardai ir teikiami absolventų diplomai. Po kiemo berželiu susitinka ne tik esami, bet ir buvę filologai, kartais minintys net studijų baigimo 50-mečius“, – pasakoja D. Baliukevičienė.

Ir priduria, kad bene stipriausią asociaciją su M. K. Sarbievijaus kiemu ir jame augančiu beržu turi „Poezijos pavasaris“ – dar prieš daugiau nei 60 metų užgimęs, visiems poezijos mylėtojams atviras renginys.

Į bokštelio vidųėjome pro Filologijos dekanatą.

Čia pavasarį vyksta „Filologų naktys“, kai fakulteto užkaboriai išnarstomi orientacinėse varžybose, skamba bardų muzika, o kartais vienai nakčiai didžėjais tampa ir patys dėstytojai. Filologės kasmet su šypsena laukia FIDI, kai į fakultetą atžygiuoja įspūdingas Dina Zauras ir būrys fizikų, prašančių atleidimo už kadaise siaubūno pagrobtą filologę.

Metams ritantis į pabaigą, kiemo berželiui numetus paskutinius lapus, o studentams vis dažniau dalijantis arbata iš termosų, ateina „Filologijos ruduo“ – proga, kai patyliukais jau kurį laiką rašinęję poeziją ar prozą išdrįsta kūryba pasidalyti garsiai.

Gatvė, kuri žvelgia į upę

Liuda Matonienė

Medilės Šiaulytės iliustracijos

10

Petro Vileišio gatvė Vilniuje gali pasirodyti tiesi ir paprasta, lyg nuo tilto palei upę ištempta styga, bet ar iš tiesų čia viskas taip aišku? Po nauja ir lygia dviračių tako danga glūdi kultūriniai sluoksniai, kuriuose rasta net XVII amžiaus daiktų...

Nuo Vileišių paminklo iki Vileišio rūmų

Prie kelio link Antakalnio, Neries upės pakrantėje, stovi paminklas broliams Vileišiams – žymiesiems lietuviybės veikėjams. Iš jų vyriausias, Petras Vileišis, galėtų būti pavadintas Lietuvos nepriklausomybės kūrėju „pinigine“. Jis savo lėšomis leido pirmą Vilniuje ėjusį lietuvišką laikraštį „Vilniaus žinios“ ir net užmokėjo už salę, kurioje vyko Didysis Vilniaus Seimas. „Petras Vileišis, nepaprastai simpatiškas senis, paprastas, geraširdis, prieš keletą metų turėjo apie 500 tūkstančių, o dabar pasiliko su 50-čia. Viskas išėjo žmonėms ir įvairiems atgimimo tikslams“, – rašė M. K. Čiurlionis.

Eidami nuo brolių Vileišių skvero link Antakalnio prieisime Žirmūnų tiltą, už kurio prasideda Petro Vileišio vardu pavadinta gatvė. Beje, žymusis inžinierius savo kūrinius kartais pasirašinėjo Petro Nėrio vardu.

Ypatingi namai ir užrašai

Neries pakrantė ties Antakalniu minima Vilniaus legendose. Pasak vienos iš jų, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino tarnas Dainius čia dainas savo mylimajai dainavo ir deivės Mildos buvo paverstas lakštingala, o jo mylimoji – rožių krūmu. XVII amžiuje Antakalnis tapo didikų vasaros rezidencijų vieta. Slušky, Pacų, palaikomų Laterano kanau-ninkų, Sapiegų valdos, o XIX amžiuje garsus Tivoli sodas driekėsi iki pat upės. To sodo dalį išpirkęs Petras Vileišis 1906 metais pasistatė rūmus, kuriuose dabar veikia Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

Iš savo rūmų („Vileišinės“) belvederio – apžvalgos aikštelės kiemo kampe – Petras Vileišis galėjo matyti pakrantėje išsiriavusias trobeles. Jas per potvynius Neries vandenys semdavo vos ne iki langų.

Gyvenimo prie upės, dviračių, kultūros gatvė. ►

Šiame pastate veikė alaus gamykla, o tarpukariu atsirado butai.

Šalia dar būta ir dvarelio, XVII amžiuje priklausiusio vienuoliams Laterano kanauninkams. Čia išliko vienas seniausių gatvės pastatų, pažymėtų XIX amžiaus plane. Tai P. Vileišio g. 6. XIX amžiuje jame buvo gyvenama, veikė salyklo gamykla bei buvo miško medžiagos sandėlis. 1891 metais salyklo gamyklą nupirko garsus Vilniaus aludaris ir gamyklų savininkas Ilja Lipskis. Jis pastatą rekonstravo ir pastatė keturių aukštų bokštą salyklui džiovinti.

Tarpukariu gamybinės patalpos pakeistos į gyvenamąsias. Ir dabar šiame name yra butai. Ant namo sienos užrašytas poeto Dainiaus Dirgėlos eilėraštis apie ilgą Antakalnį – nuo Saulėtekio iki saulėlydžio. Šioje gatvėje rasime net tris eilėraščius netikėtose vietose.

Vileišio g. 11B namo fasade matyti kitoks užrašas – 1930. Tai, matyt, namo rekonstrukcijos data. Gyventojai pasakojo, kad čia

stovėjo bokštas ir sandėlis, statyti per Pirmąjį pasaulinį karą. Vėliau teisininkas Žukovskis sandėlio pastatą praplėtė, pristatė antrąjį aukštą ir sujungė su bokštu. Taip sukurtą gyvenamąjį namą jis paliko savo dukterims, kurios po Antrojo pasaulinio karo išvyko gyventi į Lenkiją, o namą pardavė. Dabar name yra keturi butai, šalia gražus daržas ir gėlynas su nuosavu šuliniu.

Galime tik įsivaizduoti, kad P. Vileišio gatvėje tokių daržų ir gėlynų būta daug šalia medinių namų ar dvarelių. Mūsų dienų sulaukė vos keli medinukai – jų vietoje prieš šešis dešimtmečius išdygo blokiniai ir mūriniai kooperatiniai namai, o darželiai ir gėlynai atsirado jų palangėse. P. Vileišio gatvėje nuo gimimo gyvenantis Artūras Vilkišius pasakoja, kad plytinius namus čia statė kareiviai iš „strojbato“ – specialaus statybininkų būrio.

Po karo P. Vileišio gatvės pradžioje veikė Antakalnio vaikų namai, kuriuose gyveno apie šimtas vaikų. Pastatų neišliko, bet dėl to buvę šių namų gyventojai nesielvartauja – prisiminimai apie alkaną vaikystę ir tėvų ilgesį sentimentų nepaliko. Onai Birutei Martinė-naitei-Starovoitovienei taip pat teko praleisti šituose namuose keletą mėnesių. Prisiminė iš Amerikos atsiųstą labdarą (gražias suknytes), pabėgimus slapčia rytais į šalia esančią Petro ir Povilo bažnyčią, išvykas į miestą, pakeliui sutiktą vokiečių belaisvių koloną.

Gatvė ir upė

Kartais pasakome, kad Vilnius yra nuo upės „nususukęs“, tačiau P. Vileišio gatvė kaip tik

žvelgia į ją. Čia namai, pažymėti tiek lyginiais, tiek nelyginiais numeriais, rikiuojasi vienas šalia kito. Apie gatvės vietą prie upės skelbia ir senieji jos pavadinimai, kurie išversti į lietuvių kalbą skamba taip: „Pakrantės“, „Antakalnio kranto“, „Antkrantės“, „Krantinės“...

Upė buvo ir yra neatsiejamą šios gatvės gyventojų gyvenimo dalis. Neries upe iki pat XX amžiaus vidurio buvo plukdomi sieliai. Antakalnyje dalį malkų ir rąstų, skirtų Vilniui, sukradavo ant sauso ir žemo kranto į rietuves.

Neryje veisėsi lydekos, ešeriai, lynai, karšiai, kuojos, vėgėlės, šamai, menkės, unguriai, šapalai, žiobriai, lašišos. Senovėje žvejai čia statydavo pertvaras – į upę sukalldavo

Šeimų sode galima rasti ir rojaus obuoliukų.

kuolus, o tarpus tarp jų išpindavo žabais, pro kuriuos stambesnės žuvys negalėdavo praplaukti. Toks žvejybos būdas minimas ir Lietuvos statuteuose.

P. Vileišio gatvėje nuo 1964 metų gyvenantis A. Vilkišius vaikystėje su draugais pasigaminavo meškerių. Pirmosios būdavo iš lazdyno šakų, vėliau – bambukinės. Dažniausiai pagaudavo „kilbukus“ – taip žmonės vadina paprastuosius gruzlius, 8–15 cm ilgio žuvelytes. Kai sovietiniais metais Neris buvo užteršta, jų buvo labai pamažėję, o dabar vėl daug, kaip ir žvejų upės pakrantėse.

Gatvės gyventoja Dijana Vilkišienė pasakoja, kad anksčiau medžių prie upės nebuvo. Žmonės iš namų iškart eidavo prie upės, pievelėse degindavosi, upėje maudydavosi. O upę ir vasarą, ir žiemą galėjo stebėti per savo namų

langus. Vaikai per teatrinius žiūronus galėdavo matyti, ką veikia Žirmūnų gyventojai.

Gatvė liudija ir istorinius įvykius. Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto vyriausioji mokslo darbuotoja Austė Nakienė 1991 metų sausio 12 dieną išėjusi prie upės pamatė baisų vaizdą: kitoj upės pusėj Žirmūnų gatvė važiovo rusų tankai iš Šiaurės miestelio, o žirmūniečiai stovėjo daugiabučių balkonuose ir švilpė. Tankai tais laikais važiuodavo ir Žirmūnų pusės pakrante – dabartinio dviračių tako vietoje ėjo jiems skirtas neasfaltuotas kelias link Pabradės.

Valtys, keltai, tiltai

Neris buvo daug vandeningesnė, tiko laivybai. P. Vileišio gatvės vaikų džiaugsmas buvo praplaukiantys garlaiviai. Sako, vaikai, iš tolo

Birutė Kapustinskaitė eilėraščių ant Šilo tilto atramų skundžiasi, kad „mintims lubos per žemos“.

Gyventojų atmintyje išliko keltas, buvęs priešais Žirmūnų gimnaziją.

pamatę garlaivį, bėgdavo žiūrėti jo sukeltų bangų. Pirmasis garlaivis čia atpūškavo XIX amžiaus viduryje, o dar seniau Nerimi plaukdavo vytinės, strūgai, laibos, dėžės, pergos, batai, skultai, kamegos. Kaip atrodė tie laivai, tiksliai nežinoma. Jurgis Vanagas knygoje „Primirštas Antakalnis“ rašo, kad XVII–XIX amžiuje į Vilnių atvykdavo arba pro jį praplaukdavo 60–80 laivų.

XX amžiuje Vilniuje kūrėsi baidarių sporto klubai. Mediniame namelyje ties Žirmūnų tiltu laikytos baidarės. Jomis irkludavo iki Valakampių arba upe žemyn.

Kol Antakalnyje nebuvo tilto, per upę žmonės perkeldavo valtimis arba keltais. 1835 metais rašytoja Gabrielė Giunterytė-Puzinienė rašė, kaip ji keltu persikėlė į alyvomis kvėpėjusį Tivoli sodą, kur vyko piknikas. O štai P. Vileišio gatvės gyventojų atmintyje išliko keltas, buvęs priešais Žirmūnų gimnaziją (anksčiau – 7-oji vidurinė mokykla). Sako, buvo „parištas ant viešos tarp dviejų krantų“ ir juo buvę labai patogų persikelti į Žirmūnus, ir vaikai, lanke ten buvusį baseiną, dažnai tuo keltu naudodavosi.

Dabar P. Vileišio gatvėje yra du tiltai. Ties Žirmūnų tiltu upės vaga išlinkusi, o dešinysis krantas yra aštuoniais metrais aukštesnis, todėl suprojektuota nesimetriška konstrukcija. Nuo 2010 metų tiltas papuoštas skulptoriaus Kunoto Vildžiūno skulptūra „Karališkas obuolys“.

Pirmasis tiltas Antakalnyje buvo pastatytas tarpukariu dabartinio Šilo tilto vietoje. Jis buvo skirtas pėstiesiems bei traukiniams siauroju geležinkeliu gabenti karinei amunicijai į Šilo gatvėje buvusius bunkerius. Antrojo pasaulinio karo metais tiltas buvo susprogdintas. Dabartinis Šilo tiltas, statytas beveik dešimtmetį, išbandytas 1997 metais, dalina P. Vileišio gatvę į dvi dalis: nuo Žirmūnų tilto iki šios vietos dar galima atvažiuoti automobiliu, o paskui važiuojamoji dalis neria į namų kiemus, upės pakrantė lieka tik dviratininkams ir pėstiesiems. Čia keliaujantys ras „Antakalniečių bendruomenės“ iniciatyva sukurtą Šeimų sodą, Saulės laikrodį, labirintą, vaikų žaidimo aikštes, suolelius – naują poilsiui tinkamą parką.

Dabar visa 2,6 km ilgio P. Vileišio gatvė skirta dviratininkams – jie čia turi išskirtines teises. Tai pirmoji tokia gatvė ne tik Vilniuje, bet ir visoje Lietuvoje.

Gelbėtojų tvirtovė ir institutas

Prie Šilo tilto iškilo tamsus, modernus, ypatingas pastatas – jame įsikūrusi gaisrinė ir Bendrasis pagalbos centras. Pastatas ištisį įdomus: jo dalis „užkasta“ po žeme, o pro stiklines sienas atsiveria vaizdas į Nerį.

Nuo 2002 metų į naują pastatą P. Vileišio gatvėje, suprojektuotą architekto Arūno Paslaičio, buvo perkeltas Lietuvos kalbos institutas. Apie šios Lietuvai ypatingai svarbios mokslo įstaigos istoriją ir veiklą galime daugiau sužinoti čia veikiančiame muziejuje „Lituanistikos židinys“. Ekspozicijos šūkis – „paliesk lietuvių kalbą rankomis“. Muziejuje verta pabūti ilgiau, tad jame ir baigsiu savo pasakojimą apie gatvę.

Fotožvejyba asfalto upėse

KADRAS

Teodoras Šaulys

Nepamenu, ar pirmą kartą į rankas paėmiau fotoaparata, ar videokamera. Ko gero, visgi videokamera – buvau įnikęs filmuoti tiek keliones, tiek buitinius vaizdus. Galbūt jau tada kažkaip buvau įkvėptas Jono Meko darbų, nors lygiuotis į jį gal ir yra sunkus apsirgimas puikybe.

Šeimoje mėgsta fotografuoti mama ir brolis. Buvau gal dvylikos, kai perėmiau brolio fotoaparata – taip atradau ryšį su šiuo menu. Žinoma, tikri menininkai ir ypač pusmenininkiai turi fotografuoti tik su fotojuostele, tad griebiau senelio apmusijusį „Contax“ fotoaparata ir toliau pyškinau. Geri laikai buvo gūdžiais 2014 metais, pigiausia fotojuostelė tekainavo 3 eurus!

Mane domino abstrakčios formos, ypač fotografuojant architektūrą. Pernelyg siekiau atsi-traukti nuo gyvo miesto su realiais žmonėmis ir fiksuoti grynas formas. Žinoma, tokia tema gan greit pabosta, norėjosi įnešti į darbus daugiau savo paties charakterio.

Esu visiškas savamokslis, fotografuojantis savo malonumui, todėl eksperimentavau. Atradau dvigubos ekspozicijos techniką. Jutau, kad ji suteikia tam tikrus rūmus ne tiek fotografuoti, kiek tapyti su fotoaparatu.

Pirmiausia padarau vieną kadrą su dideliu šviesos kontrastu – yra bent vienas didelis šešėlyje skendintis ruožas. Antrą kadrą derinu pagal tai, kiek pirmojo kadro tamsių vietų jis padengia. Neretai tuos du kadrus skirdavo net kelios savaitės, kartais juostelė fotoaparate užsibūdavo mėnesius, tačiau pirmojo kadro vaizdą visada atsimindavau. Daugybę kartų, pakėlęs fotoaparatą, vertinau, ar antras kadras *žiūrisi* ant pirmojo, stengdavausi kuo labiau atsiminti pirmąjį. Kol juostelė neiš-

ryškinta, nebūdavo iki galo aišku, kaip kadrai išeis, tad pirmą kartą pamačius pavykusius kadrus aplankydavo Kalėdas primenantis jausmas, kai gauni trokštamiausių dovanų!

Fotografijos pomėgis persidengia su Vilniaus tyrinėjimu pėsčiomis, šlifuojant beveik kiekvieną rajoną, tačiau didžioji dalis darbų padaryta specifiškai išeinant fotografuoti kaip į žvejybą. Šiame kadre įamžintas tik ką atidarytas MO muziejus (2018 metų spalį – red. past.) ir netikėtai atvažiavęs „Škoda“ troleibusas. Šie mohikanai jau užleido vietą moderniems troleibusams, kaip ir fotografuotoje vietoje stovėjęs kino teatras. Štai tokia klasikinė dviejų elementų sąveika, iliustruojanti nesiliaujančias miesto transformacijas.

Troleibusas stabtelėjo laiku, kad patektų į kadrą.

Žaisti su savo pačių mintimis

Arnas Šarkūnas
Tekstas ir nuotraukos

18

Mokslo žurnalistas Adomas Rutkauskas gimtąjį Vilnių geriau pažino naudodamasis technologijomis, diskutuodamas fantastų renginiuose ir net nagrinėdamas akmens amžiaus žmonių pėdsakus. Futuristų dažnai vadinamas pašnekovas įsitikinęs, kad sostinė yra lyg didžiulis neuronų tinklas ir ateityje ryškiai keisis. Kaip? Priklauso tik nuo mūsų vaizduotės.

Adomai, koks tas jūsų gimtasis miestas ir mėgstamiausios jo vietos?

Jau penktą dešimtmetį gyvenu Vilniuje. Mano vaikystė prabėgo tarp Antakalnio ir *Krasnuchos* – šis barbarizmas puikiai atspindi ano meto dvasią rajone. Kas keisčiausia, nors Savanorių prospekte lankydavausi dažnai, tačiau iki šiol nė karto neturėjau jokio konflikto. Galbūt atrodžiau savas. (*Juokiasi.*)

Per pastarąjį dešimtmetį tapau miestiečiu, kuris nelabai mėgsta miestą, ypač taisyklinę jo formas ir betoną. Galbūt su amžiumi atsiliepia – juk vaikystę praleidau Antakalnyje, kuriame išėjęs į kiemą iškart atsidurdavau laukuose. Mėgstamiausios iki šiol liko Šilo ir Žolyno gatvės, miškai, Pūčkorių apylinkės...

Mane visada domino, kaip šios vietos atrodė pasirodžius pirmiesiems žmonėms. Apie tai žinome mažiausiai, tad galima daug fantazuoti. Todėl viena įdomiausių vietų – Vilniaus termofikacinės elektrinės Nr. 2 apylinkės. Ten užfiksuoti seniausi, dar akmens amžiumi datuojami žmonių pėdsakai Vilniaus regione.

A. Rutkauskas pabrėžia, kad technologijos – tik įrankis vaizduotei. Žaidžiame „O’learys“ pramogų centre.

Kai jus pristato kaip futuristą, kiek stebina toks seniausių laikų akcentas.

Mane dominanti istorija apima pastaruosius penkis tūkstančius metų, o istorija susidomėjau parengęs straipsnių apie archeologinius atradimus. Įdomu, kad mūsų fiziologija vis dar akmens amžiaus, radikaliai pasikeitė tik aplinka ir psichologija. Tad į ateitį žvelgiu mąstydamas, kokių dar įrankių ir technologijų prisigalvosime bei kaip dėl to pasikeisime.

Galbūt jau dabar yra technologinių įrankių, kurie padėtų tyrinėti miestą?

Šiuolaikiniai dirbtinio intelekto (DI) sprendimai, tokie kaip „Gemini“, leidžia, nukreipus telefoną į bet kurį objektą, apie jį gauti apibendrintą informaciją balsu.

Anksčiau miestui tyrinėti labai pasitarnavo dabar jau primirštas išplėstosios realybės geolokacinis žaidimas „Ingress“. Žaidimo esmė – komandos nuolat juda po miestą, dažniausiai pėsčiomis, ir užima virtualius objektus, vadinamus portalais. Jų vietas siūlydavo patys žaidėjai, o žaidimo kūrėjai skatino kurti portalus istoriškai, bendruomeniškai ir kultūriškai svarbiose vietose.

Šis žaidimas man padėjo išsamiai ištyrinėti Vilnių – atsidūriau netikėčiausiose vietose, apie kurias nebūčiau nė pagalvojęs, pats kūrėiu portalus. Kai kurie žmonės net skaičiuodavo žaidimo metu sudėvėtas batų poras.

Nuolat sutikdavau naujų į „Ingress“ įsitraukusių žmonių. Ypač daug jų dalyvaudavo tarptautiniuose turnyruose – ne tik Vilniuje.

Nors „Ingress“ populiarumas išblėso, tikiu, kad ateityje atsiras panašių, vartotoją įtraukiančių technologijų. Tokia *geimifikacija* turi didžiulį potencialą, nes žmogus visą gyvenimą žaidžia. O jei nežaidžia, tai pernelyg anksti paseno.

Geimifikacija turi didžiulį potencialą.

Įdomu būtų parodyti ir tuos pastatus, kurių nebeliko.

Vienas įdomesnių projektų – „Minecraft“ pasaulyje sukurtas interaktyvus Vilniaus centro žemėlapis, leidęs virtualiai vaikščioti po keturių skirtingų epochų – nuo medinės pilies ant Gedimino kalno iki šių laikų – miestą. Toks turinys sužadina vaizduotę.

Miestą taip pat mėgstate fotografuoti.

Įamžinu mane dominančius objektus, pavyzdžiui, paukščius. Balkone su šeimyna pakabinome išmaniąją lesyklėlę, kuri identifikuoja, fotografuoja atskridusius paukščius ir jų nuotraukas kelia į galeriją. Kai kurie plunksnuoti herojai, pavyzdžiui, labai imponantiškos išvaizdos svilikas, gavęs Svilipo pravardę, net tapo mūsų „Facebook“ rato numylėtiniais. Taip pat ruošiamės įsidiesti „Raspberry Pi“ mikrokompiuteriu paremtą paukščių apskaitos sistemą, kuri pagal giesmių spektrogramas registruos statistiką, kiek kokių rūšių paukščių girdisi aplinkui.

Motyvai iš gamtos nesąmoningai perkeliama kuriant miestą ir technologijas. O pačią gamtą matau kaip savaiminę technologiją ir kompiuterį, kuris turi savo ryšius, pagrindinę plokštę ir procesorių. Man įdomu aiškintis jos veikimo principus.

◀ Priešais vieną „Ingress“ portalų Sapiegų parke.

Mokslo ir technologijų žurnalistu dirbate daugiau nei penkiolika metų. Galbūt pasikeitė ir jūsų paties požiūris į miestą, pavyzdžiui, dažniau pastebite kameras?

Nepastebiu, nes esu vartotojas ir pasakotojas. Tačiau pažįstu mobiliojo ryšio srityje dirbančių žmonių, kurie eidami gatve visada pamato antenas. Bet technologijos neabejotinai pakeitė mūsų elgesį mieste. Vaikystėje atmintinai mokėjau troleibusų maršrutus. Dabar turiu tokio paties amžiaus sūnų, kuris be „Trafi“ programėlės negalėtų judėti po miestą.

Anksčiau reikėdavo skambinti norint išsikviesti taksi. Tai buvo intraverto pragaras. Galbūt ateityje vairuotojo automobilyje net nebus – jį pakeis autonominės sistemos. Tačiau galbūt atsiras nauja paslauga – galėsime išsikviesti automobilį su vairuotoju-pašneko-vu, baigusiu psichologo kursą.

Miesto gyvenimą keičia technologijų ciklai: pirma naujovę išbando entuziastai, tada pasigirsta optimistinių ir apokaliptinių prognozių, o galiausiai jos tampa kasdienybės dalimi.

Esate pasakęs, kad žmonijos progreso variklis yra tinginystė – kuriame technologijas, kurios viską padarytų už mus.

Dabar viskas, atrodytų, tapo DI. Bet tai – statistiniai modeliai, apdorojantys jam „sušertą“ informaciją. Žmogaus smegenys veikia labai panašiai: viską, ką mes kuriame naujo, perleidžiame per savo patirtis, žinias ir emocijas.

DI jau dabar naudojamas optimizuojant viešojo transporto srautus, reaguojant į eismo įvykius ar planuojant siuntų pristatymo maršrutus. Tuo metu autonominių automobilių miestuose dar greitai nebus, nes reikia keisti infrastruktūrą.

Autobusą be vairuotojo išbandžiau Stokholme. Jis nuolat strigo dėl kliūčių. Kalbant apie automatizaciją, užsienyje matyti ir Vilniuje galėtų būti pritaikomi kioskėliai ant ratų, kurie privažiuoja ir paklausia, ar nori šalto limonado.

Dėl DI, panašu, daugėja intravertų, nes mažėja pokalbių akis į akį. Ar Vilnius tampa vienišesnis ar artimesnis?

Intravertas pasakys, kad viskas yra nuostabu. Ekstravertas burbės, kad žmonės atsiveria vieni nuo kitų. Pavyzdžiui, pora per pasimatymą sėdi įnikusi į savo telefonus. Bet gal jie gyvai susirašinėja, dalinasi DI apdirbtomis nuotraukomis.

Pamenu, kai Lietuvoje lankėsi rašytojas Davidas Brinas. Per grupinį interviu jis mūsų, žurnalistų, paklausė, ar su išplėstosios realybės akiniais virš kiekvieno žmogaus norėtume matyti jo socialinių tinklų profilį ir paskutinius įrašus. Kai kurie sakytų „ne“, nes neliktų paslapties, o aš sakyčiau „taip“, nes sutaupyčiau laiko dėl ilgų bei neefektyvių *smoltokų*.

Ar kada nors bandėte įsivaizduoti Vilnių po 50 ar 100 metų?

Jei lygintume su pasauliu prieš penkerius metus, jis jau atrodė keistas ir svetimas. Pavyzdžiui, kas 2015 metais galėjo numatyti 2020-ųjų karantiną? Todėl nematau prasmės galvoti toliau nei penkerius metus į priekį.

Žvelgiant į ateitį, miestai, įskaitant Vilnių, vienodės architektūriškai, taip pat žmonės labiau maišysis genetiškai. Didžiausią įtaką mums darys geopolitika ir klimato kaita. Vilniuje palmių nebus, neskaitant pasodintų vazonuose. Geriausiu atveju bus erkių visus dvylika mėnesių, daugiau „cepelininio“ dangaus. Karščio bangos pasieks ir mus. Todėl namų fasadai

Fotografuotis keliavome į jau vienuoliktus metus puoselėjamą „Antakalniečių bendruomenės“ šiltnamį.

ir stogai neišvengiamai turės tapti šviesesni. Mieste norėčiau daugiau žalumos, nes ji ne tik teikia emocinį pasitenkinimą, bet taip pat gali sumažinti temperatūrą keliais laipsniais.

Į ateities Vilnių galima pažvelgti ir jūsų mėgstamuose fantastų susibūrimuose?

„Lituanicon“, prie kurio komandos prisidėjau ir pats 2016–2021 metais, gimė kartu su Lietuvos nepriklausomybe ir vyksta kasmet. Daugelio žinomas „Comic-Con“ yra apie vaizdą, o „Lituanicon“ – apie idėjas. Renginyje susirenka dalis nedidelės fantastų bendruomenės – maždaug iki tūkstančio žmonių – svarstyti „kas būtų, jeigu būtų“ scenarijų. Pavyzdžiui, vieną kartą skaityti pranešimai apie ryšį tarp dinosauro ir drakonų. Taigi, fantastas – tas, kuris mėgsta protinius žaidimus.

Literatūrinuose fantastikos konkursuose dažnai pasitaikydavo žvelgiančių į praeitį kūrinių. Nestebina, nes lietuviai – melanco-

likai ir stiprybės semiasi iš praeities. Vilniuje anksčiau vykdavo ir LARP (angl. *Live Action Role-Playing*) žaidimai, kuriuose dalyviai fiziškai įkūnija savo personažus. Pavyzdžiui, viename žaidime, sukurtame pagal „Vampire: The Masquerade“ sistemą, tarpusavyje kovojo keli vampyrų klanai, kurie atitiko Radvilas ir Goštautus. Tai buvo fantastiška pramoga.

Palietėme nemažai temų – ryšius, technologijas, gamtą, istoriją... Pažvelgus į Vilnių iš paukščio skrydžio, koks jis jums?

Grįždamas iš kelionių lėktuvu visada filmuojau „timelapse“. Tiesiog negaliu atsižiūrėti, nes Vilnius yra labai skirtingas. Bet labiausiai mėgstu tai, kad jis yra kompaktiškas ir labai patogus. Dėl to aš gyvenu ne užmiestyje.

Vilnius yra lyg neuronų tinklas, kurio neuronai esame mes. Ir visi turime savą miesto viziją – prisimename senąją, ją interpretuojame ir kuriame naują.

Ar išsitempei ryšius?

Saulė Poškutė

24

Pas mus darbe dažnai skamba žodis „ryšiai“. „Reiks atstatyti nutrūkusius ryšius“, – kalbasi kolegos. Vilniaus universiteto bibliotekos restauratorių dirbtuvėse galima išgirsti įdomių pokalbių tiek apie knygų, tiek apie žmonių ryšius.

„Ar išsitempei ryšius?“ – tai klausimas apie virves, prie kurių rišami knygos lankai. Yra daug skirtingų siuvimo būdų, kuriems atskirti reikia įgudusios akies. Penktadieniais to mokausi istorinių įrišų dirbtuvėse iš eksperto knygrišio Sigitio Tamulio. Tai yra gera proga su kolegomis susėsti prie bendro stalo, vieniems iš kitų mokyti ir pastebėti tokius mažus dalykus, kaip kas vaškuoja siūlą ar kaip dažnai kas įsibeda adata į pirštą.

„Ar jau pamušei nugarėlę?“ – tai ir vėl apie knygas! Kartais reikia pamušti plaktuku knygos nugarėlę, norint ją išgaubti. Šie kasdieniai klausimai greitai tampa natūralia darbo dalimi.

Į restauravimą mane atvedė susižavėjimas popieriumi. Ši daug ką sugerti gebanti medžiaga žavi savo medžiagiškumu ir universalumu. Popierius gali būti labai gležnas, trapus, bet ir toks stiprus, kad iš jo pasisiūsi drabužį. Noras iš arčiau susipažinti su popieriaus „smagumais“ iš Vilniaus mane nuvedė į kelias skirtingas pasaulio vietas ir vėl sugrąžino atgal.

Viena iš jų – Ino miestelis Japonijoje. Ten kelias savaites viename popieriaus malūne mokiausi apie kozo popierių. Sužinojau, kaip kozo medis apdirbamas, kad išeitų itin stiprus, restauracijai tinkamas popierius. Tuomet dar nė nebūčiau pagalvojusi, kad po kokių penkerių metų teks su juo dirbti Vilniuje. Kita vieta, kurioje teko padirbėti ir paeksperimentuoti su popieriaus gamyba, buvo Tartu Estijoje. Spaudos muziejuje „TYPA“ iš senų medvilninių paklodžių gaminome popieriaus masę, o iš jos – naujus popieriaus lapus.

Nusprendusi grįžti į Lietuvą, norėjau likti arčiau popieriaus ir spaudos „virtuvės“. Įsidarbinau ofsetinėje spaustuvėje, kur kuravau

Sugrįžti prie širdžiai mielo rankų darbo.

spaudos projektus. Mus pasiekdavo pačios
šviežiausios, spauda kvėpiančios knygos.

Tačiau ilgai nei didelis tempas ir dideli tiražai
paskatino dairytis vietos, kur būtų galima
sugrįžti prie širdžiai mielo rankų darbo. Vieną
vakarą neplanuotai nukeliau į „Etmonų
špunką“ pasiguosti draugams po ne itin
sėkmingo vizito kirpykloje. Išsikalbėjome,

Restauratoriaus stalas yra ypatinga vieta. Saulės Poškutės nuotr.

Dirbu su specialiu kauliuku. Jį pasigaminau iš elnio kaulo.
Pavlos Vrionides nuotr.

išgirdau, kad Vilniaus universitetas tą dieną paskelbė atranką į restauratoriaus poziciją. Netikėti baro ryšiai pasufleravo kelių ir link tų, kurie – knygose.

Kasryt dviračiu mindama į darbą, praleikiu Katedrą, o įvažiavusi į Universiteto gatvę, žvilgteliu, kaip „Hilton“ viešbutyje žmonės gurkšnoja rytinę kavą. Kad pasiektčiau kolegą restauratorių, tenka įveikti medinių laiptų pakopas, praeiti pro arkinius koridorius ir nusileisti į pirmą aukštą. Langai šalia mano darbo stalo žvelgia į jaukų Observatorijos kiemelį. Pavasarį čia gražiai pražysta obelis, o vasaros dienomis užsuka turistų, kurie kartais

bando pasižiūrėti, prie ko taip palinkę dirba restauratoriai.

Restauratoriaus stalas yra ypatinga vieta. Nors kiekvienas turi savitą (ne)tvarką, ant jo galima rasti nuolatinių palydovų: įvairiausių teptukų, skalpelių, pincetų, kempinėlių, žirklių ir, žinoma, kauliukų. Prie pastarojo gal ir pati esu labiausiai prisirišusi – tai įrankis, kurį galima įvairiai panaudoti: juo galima lankstyti popierių, prigludinti, užapvalinti kampus ir dar daug ką nuveikti. Savąjį su draugų pagalba pasigaminau iš elnio kaulo, atgabento iš Suomijos. Ant šio kauliuko pirmą kartą teko gravuoti paveikslėlį, tad jis dar ir tatuiruotas.

Ant stalo taip pat turime smėlio maišelių ir svarelių, skirtų paslėgti dokumentams. Kažkas iš svečių yra pasakęs, kad „restauratoriai vis slegia ir slegia“. Ir tai yra tiesa – dirbtuvėse daug presų. Dar keli svarbūs objektai ant stalo – tai klijai ir popierius. Kviečių krakmolo klijus gamina kolegė Daiva. Šiam procesui reikia nemažai laiko, šis darbas ir rankų raumenis augina: šiltus klijus reikia mediniu šaukštu sukti, kol jie sutirštės.

Restauravimui naudojame kelių rūšių popierių. Vienas jų – kozo japoniškas popierius. Nors jis yra labai stiprus, bet būna ir itin plono, voratin-klinio, – jį užklįjavus ant teksto, vis dar galima įskaityti, kas parašyta. Kitą popierių gaminame patys – tai lietas popierius. Jį gaminame, kai prireikia specifinės popieriaus spalvos ar storio. Dirbtuvėse turime popieriaus liejimo aparatą, kuriuo atliekant daug skirtingų žingsnių gimsta nauji popieriaus lapai.

Popieriaus restauravimo ir knygrišystės mokausi pameistrystės principu. Atkeliavusi pas labai patyrusius kolegas, daug klausinėju, stebiu, kaip dirba jų įgudusios rankos, kaip jie sprendžia problemas, pasirenka medžiagas, kaip nutaria, kiek įsikišti, o kur geriau nieko nedaryti.

Pats pirmasis mano gautas darbas buvo dėžė, regis, nesibaigiančių laiškų, kurie, mano nuostabai, kvepėjo – eukaliptu. Kai kurie objektai prieš restauravimą atkeliauja iš dezinfekavimo kameros, kurioje naudojamas eterinių aliejų mišinys. Tad galima paneigti mitą, kad senos knygos kvepia tik dulkėmis ir senove.

Į mano rankas restauravimui yra atkeliavusi ir Jono Meko bei jo brolio Adolfo išleista pasakų rinktinė „Iš pasakų krašto“ bei J. Meko „Semeniškių idilės“. Šios knygos kuklios,

minkštais viršeliais, susegtos metalinėmis kabėmis, turinys labai mielas su jautriai gražiomis Vytauto Leono Adamkevičiaus iliustracijomis. Bibliotekoje saugoma tiek leidinių, kad turbūt pati nebūčiau sužinojusi apie šias Meko knygas, o jos ėmė ir atsidūrė ant mano stalo. Knygelės eksponuojamos menininkų knygų parodoje Vilniaus universiteto bibliotekoje šį rudenį – aplankykite!

Pats pirmasis mano gautas darbas buvo dėžė, regis, nesibaigiančių laiškų.

Kiekvienas restauruojamas objektas atneša savą istoriją. Kaskart atverčiant knygas ar laiškus jausmas panašus, kaip vaikystėje raustis po močiutės kuparą. Negirdėti tekstai, senoji kalba, iliustracijos, ranka rašytos žinutės kelia smalsumą, kas tuose praeities gyvenimuose. Restauruodama jaučiu, kad kuriu ryšį tarp taškų laike ir tų žmonių, kurie gal net negalvojo, kad jų knygos vieną dieną bus restauruojamos VU bibliotekoje. Susipažindama su objektu iš praeities, stengiuosi jį sustiprinti ir ateities nuotykiams.

Kolega yra sakęs: „Jei tavo restauruojamą darbą giria, kad gražu, vadinasi, jau kažką ne taip padarei.“ Geras ženklas yra, kai su susidomėjimu paklausia: „O ką čia darei?“ Svarbu taip atlikti savo darbą, kad kuo mažiau matytųsi naujas prisilietimas. Nors jei popieriuje yra *praradimų*, tas vietas reikia atkurti bent vienu tonu šviesesniu atspalviu, kad matytųsi ir istoriniai sluoksniai. Tad restauravimo srityje yra įdomių ribų, filosofijų, apie kurias reikia pagalvoti priimant sprendimus, renkantis medžiagas ir metodus. Ir kuo gilyn į mišką, tuo daugiau ryšių!

Niujorkietės mokslininkės Vilniaus dienoraštis

Aelita Ambrulevičiūtė

28

Šiemet Žydų jidiš institutas (YIVO), 1925 metais įsteigtas Vilniuje, mini 100-ąsias įkūrimo metines. Institutas kurtas privačiomis lėšomis. Jo valdyba pradžioje glaudėsi viename rašytojo ir YIVO įkūrėjo Maxo Weinreicho buto kambaryje J. Basanavičiaus gatvėje, o 1929 metų spalį įsikėlė į nuosavas patalpas A. Vivulskio g. 18. Pastatas stovėjo kiemo gilumoje, už dabartinio 18-ojo namo. Jis neišliko.

YIVO jubiliejaus proga ir Niujorko, ir Vilniaus spauda mirguliuoja įvairiais šio mokslo ir kultūros instituto veiklos atspindžiais. Pažvelkime į 1938–1939-ųjų Vilnių 23 metų niujorkietės, istorikės, pasirinkusios Vilniaus YIVO aspirantūrą, Lucy Dawidowicz akimis.

NIUJORKAS. Kuo būti?

Lucy, Kolumbijos universiteto studentė, padąsinta savo mokytojo, vieno iš YIVO instituto Niujorko filialo steigėjų Jacobo Shatzky'io, apsisprendė studijuoti žydų istoriją. Jau tuomet ji žinojo, kad „Jidiš mokslo institutas“ daugiau kaip dešimtmetį veikė Vilniuje, mieste, kuris „idealiai tiko aukštojo mokslo įstaigai dėstomąja jidiš kalba“. O ir apie ketvirtadalis visų Vilniaus gyventojų kalbėjo jidiš.

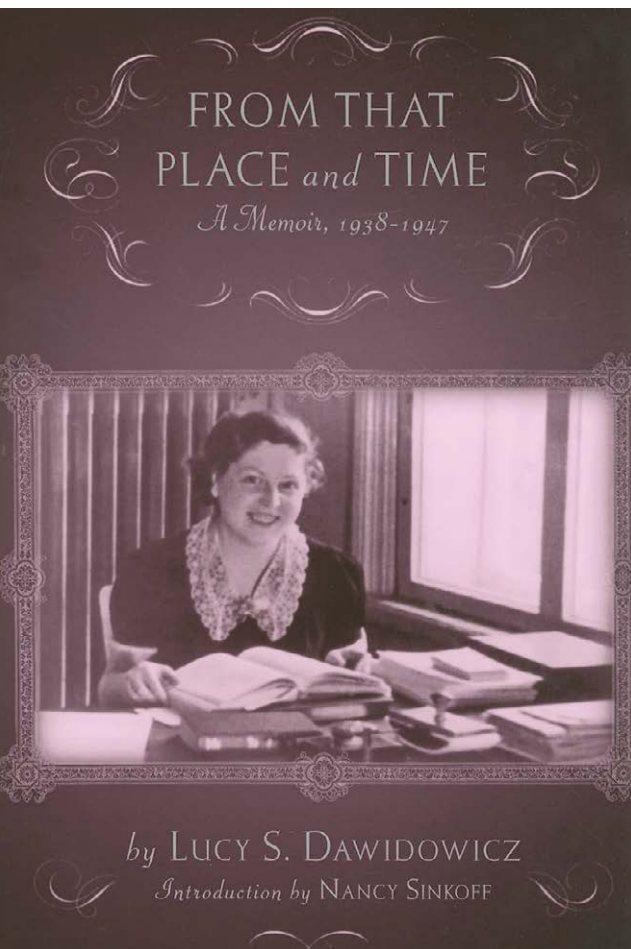
YIVO sumanytas kaip jidiš kalbos ir literatūros, žydų istorijos, socialinių mokslų ir pedagogikos mokslinių tyrimų bei studijų centras, labai greitai išgarsėjo aukštu mokslo lygiu. Institutas tapo jidiš kalbos tyrimo ir normavimo centru. Pasak Lucy, jis nustatė ir kalbos vartojimo standartus.

Dešimtaisiais savo veiklos metais YIVO sudarė naują programą – aspirantūrą. Po ilgų svarstymų ją pasirinko ir Lucy, neatsispyrusi paskatoms „gauti unikalų išsilavinimą ir pagyventi mieste, dvelkiančiame žydų istorija ir kultūra“. Lucy, gavusi Maxo Weinreicho, vieno iš Vilniaus YIVO įkūrėjų ir jo vadovų, pranešimą, kad yra priimta į aspirantūrą ir disertacijos temai „Jidiš spauda Anglijoje“ pritarta, o mokslai prasideda rugsėjį, 1938-ųjų rugpjūtį atvyksta į Vilnių.

NIUJORKAS vs VILNIUS. Buitis

Laikiniai, kol suras būstą, mergina apsistojo kito YIVO vadovo Zeligio Kalmanovičiaus ir jo žmonos Rivos namuose Raugyklos gatvėje. Ji Kalmanovičius pamilo „labiau už tikrą tėvą ir motiną“. Netrukus persikėlusį į naujutėlitį namą Aguonų gatvėje (dabar Nr. 5), tapo kambario subnuomininke trijų kambarių bute. „Trumpo koridoriuko dešinėje pusėje buvo virtuvė, – rašė savo atsiminimuose Lucy, –

Lucy Dawidowicz atsiminimų knygos „From that Place and Time: A Memoir, 1938–1947“ viršelis.

Žydų mokslo instituto (YIVO) atminimo lenta. Vytautės Ribokaitės nuotr.

mažutis kambarėlis su vonia bei vandens šildytuvu ir išvietė atskiru jėjimu su unitazu ir kriaukle. Koridoriaus gale buvo mano kambarys, o stačiu kampu į jį – Rudenskių valgomasis, arba svetainė, bei miegamasis.“ Mieste Lucy pasigedo šurmilio, energijos, gyvybingumo, dangoraižių, metro perėjų, minių žmonių ir masės automobilių gatvėse, o butyje – centrinio šildymo ir telefono bute.

Dieta

Neįprastai pasikeitė niujorkietės, įpratusios prie daržovių ir vaisių, dieta. Pagrindiniu maistu tapo duona ir bulvės, skundėsi, kad nuo tokio maisto storėja. Vasarą Vilniuje būdavo abrikosų ir slyvų, kitais metų laikais – tik obuolių, kartais kriaušių. Apelsinai ir greipfrutai buvo mažai kam įperkami, o ananasų ragaudavo tik turtingiausi. Bananais lepindavo tik ligonius ir nėsčiąsias. Lucy buvo sukręsta sužinojusi, kad Weinreichai valgo kumpį ir juo vaišina svečius, nors pati nesilaikė mitybos nuostatų – „kašruto“. „Siaubingą kavą iš cikorijos ir velnias žino kokių dar priedų“ buvo galima gerti tik išvirus. Dažnai įsivaizduoda-

vo, kaip *tašo* šparagines pupeles ir špinatus, apelsinus ir bananus, geria šaltą it ledas pieną ir niujorkietišką kavą.

VILNIUS vs NIUJORKAS. Pastatas

Prie didmiesčio pratusioms Lucy akims medinis YIVO pastatas A. Vivulskio gatvėje priminė didelį, neproporcingai platų užmiesčio namą, kurio tamsiai pilką išorę pagyvino vertikalios baltai dažyto medžio juostos bei dvi eilės didžiulių langų baltais mediniais rėmais. Bet vidus... nustebino net niujorkietę: pirmiausia dienos šviesos lempos kiekvienoje darbo vietoje, rūsys su saugykloomis ir centrinio šildymo įrenginiais.

Bibliografijos centras turėjo sukaupęs 220 000 spausdintų ir kitų dokumentų, bibliotekos fondas – 40 000 knygų, tarp kurių nemažai – retų, spaudos archyvas – 10 000 tomų įvairiose šalyse ir įvairiomis kalbomis leistų žydų laikraščių. Antrame aukšte buvo aspirantų darbo kambariai, erdvi posėdžių salė ir YIVO vadovybės kabinetai. Lucy kabinetas (kuriuo dalijosi su kitu

YIVO pastatas, 1937 m. YIVO Archives Collections.

Vivulskio gatvės kiemas dabar. Vytautės Ribokaitės nuotr.

aspirantu) buvo didelis ir šviesus, stovėjo du rašomieji stalai su stalinėmis lempomis, knygų lentynos, vidaus telefonas. Viršutiniame aukšte buvo didelė parodų salė ir dar keletas kambarių... Studijos prasidėjo.

Į renginius jidiš kalba susirinkdavo pilnos salės.

Studijos

Graži aplinka, modernus dizainas, spindinti švara bylojo, kad YIVO yra aukšto lygio įstai-ga, o ne aptriūšusi praeities liekana. Veikiau – rytdienos reiškiny, jidiš kultūros institucija, kurios puoselėtojai pasiren-gę apginti jos vietą šiuolaikinio žydų mokslo pasaulyje. Būtent jų iniciatyva aspirantūroje buvo ugdomi sklandžiai jidiš kalbantys mokslininkai, išmanantys mokslinio tyrimo metodiką, žydų istoriją. 1938–1939 mokslo metais aspirantūroje susirinko šešiolika tokių pat atsidavusių jidiš kultūrai jaunų žmonių. Lucy pasirinktas tyrimas „buvo nuobodus“, ji net suabejojo jidiš kultūros gyvybingumu (atrodė, kad stipriausi jidiš išlikimo veiksniai buvo negailestingas antisemitizmas ir kasdienis beviltiškas skurdas, kad be politinio ar ekonominio pagrindo jidiš kultūros salelė neišliks). Vis dėlto asmeninė pažintis su jidiš kultūra Vilniuje ir ją puoselėjusiais entuziastais pakeitė merginos gyvenimą. Lucy tapo viena iš jų.

Kasdienybė

Pasak Lucy, Vilnius – tai „jidiš karalystės centras“, kuriame „visada kas nors vykdavo“, tik spėk pasirinkti iš kelių renginių: sionistų lyderio kalbos, mokslininko iš

Lodzės pranešimo, vaidinimo, proginio poezijos skaitymo, simfoninio koncerto ar jidiš teatro trupės gastrolių. Vilniuje, kitaip nei Niujorke, žiūrovų į renginius jidiš kalba paprastai susirinkdavo pilnos salės. Ir, kitaip nei Niujorke, dauguma žiūrovų buvo jauna ir linksma publika. Jidiš buvo visur: „Jung Vilne“ jaunų poetų ir menininkų pokalbiuose, Velfkės restorane, koncertų salėse, taip pat „Vilniaus trupės“ spektakliuose, susitikimuose su draugais... Šią „karalystę“ teko palikti gavus JAV konsulo raginimą išvykti iš šalies. Skaudančia širdimi atsisveikinus su Kalmanovičiais, 1939-ųjų rugpjūčio pabaigoje Lucy išvyko iš Vilniaus ir rugsėjo 28 dieną pasiekė Jungtines Valstijas.

NIUJORKAS

Po metų į Niujorką atvykęs Weinreichas pasiūlė YIVO padaliniui Amerikoje laikinai perimti Vilniaus YIVO, kuris tapo Lietuvos SSR mokslų akademijos Filologijos instituto padaliniu, funkcijas. Vadovybė paskyrė jį direktoriumi. Netrukus Lucy – „Vilniaus ir Niujorko tolydumo simbolis“, toji, kuri suprato YIVO paskirtį ir dvasią, skausmą dėl paliktų draugų, – buvo pakviesta dirbti drauge.

Kai 1945 metų birželį amerikiečių seržantas Frankfurte aptiko nacių iš Europos išgabentas knygas, tarp jų ir Vilniaus YIVO kolekcijos likučius, Weinreichas pasiūlė būtent Lucy vykti į Vokietiją surinkti YIVO knygas. Po ilgų kruopštaus darbo mėnesių į Niujorką buvo išsiųsta 420 dėžių YIVO ir visame pasaulyje išgarsėjusios Strašūno viešosios (pirmosios Lietuvoje žydų) bibliotekos knygų ir kitų spaudinių. Vilniaus Žydų jidiš instituto kolekcijos dalis tebesaugoma Niujorke.

RAKURSAS

Šeškinė – mano realybės kampelis

Salvija Vaičikonytė

Tekstas ir vaizdai

Į išsvajotą Vilnių atsikrausčiau studijuoti 2015 metais. Porą metų gyvenau Antakalnio *barakuose*, o vėliau, grįžusi iš „Erasmus“ studijų, persikėliau į Šeškinę. Į butą, kurį nupirko mama. Čia jau gyveno mano vyresnis brolis. Man Šeškinė yra paslaptingi stadiono griaučiai, Šeškiuko ežeriukas, drąsūs balandžiai ir žydinčios pievos. Tai vieta, kur viskas, ko reikia, yra šalia.

Prieš penkiolika metų ir dabar

Dauguma Šeškinės gyventojų rajoną vadina Šeškais, tiesiog taip trumpiau. Iš tiesų vietovardžio *Šeškinė* kilmė neaiški. Kalbininko Jono Jurkšto nuomone, vietovė kažkada priklausė žmogui, turėjusiam asmenvardį Šeškas. Vietovardis galėjo kilti ir iš panašaus upelio ar ežero vandenvardžio.

Brolio atsiminimai apie Šeškinę prieš penkiolika metų nelabai pozityvūs. Tuomet rajonas buvo dar nesutvarkytas, nebuvo dviračių takų, parkai atrodė kaip pelkės ir šabakštinai. Pilki daugiabučių vaizdai pro langą dar labiau temdė ir taip niūrią žiemos dieną. Prie „Maximos“ nuo pat ryto būriuodavosi alkoholikų eilė, stotelėje vien rusiškai kalbantys žmonės, o susisiekimas iki centro 53 autobusu trukdavo visą amžinybę.

◀ Centrinė Šeškinės aikštė.

Dabar, mano žvilgsniu, Šeškinė pasikeitusi: sutvarkyti kiemai, parkai, nutiesti dviračių takai. Greta Ukmergės gatvės išdygo stikliniai modernūs *ofisai*. Akį traukia renovuota, įdomaus dizaino poliklinika ir raudonų plytų Šeškinės centrinė aikštė su kadaise ten buvusiu laikrodžiu. Autobusu iki Mažvydo bibliotekos galima nuvažiuoti per dvidešimt minučių. O į kiemą prie 40-ojo namo kiekvieną trečiądienį atvažiuoja ūkininkas, prekiaujantis naminėmis dešromis, sūriais ir kiaušiniais. Pirmuosiuose daugiabučių aukštuose išliko įkurti maži verslai: odontologijos kabinetas, kirpykla su keistoka reklamine elektronine iškaba. Šeškinėje apsigyveno nemažai ir kitų tautybių žmonių, sutikti tamsiaodį jau nieko keisto.

40-ojo namo pašonėje trys kalvelės, įsispraudusios tarp daugiabučių, primena pievelę iš laidos apie teletabius. Brolis sakė, jog tai likęs nuo statybų neišvežtas žvyras, apaugęs žole. O aš visą laiką maniau, jog tai padaryta pagal specialų projektą.

Radvilos Šeškinėje?

Istoriniuose šaltiniuose Šeškinė (Šeškiniai) paminėta 1390 metais, ji priklausė Radviloms. Tai buvo kaimas, kuriame stovėjo mediniai namai. Šeškinės kalvos, kaip rašoma kraštotyros puslapyje „Vilnijos vartai“, nuo seno buvo naudojamos Vilniaus gynybai. 1390 metais vieno Šeškinės kalno papėdėje gausi kryžiuo-

Greta Ukmergės gatvės išdygo stikliniai modernūs *ofisai*.

čių kariuomenė užpuolė Vilniaus miestą saugojusius lietuvius. Dar XVI amžiuje Šeškinėje buvo randama nemažai čia žuvusių žmonių kaulų ir senovinių ginklų liekanų.

1931 metais Šeškinia Guros kaime gyveno 169 gyventojai. Šeškinę prijungus prie Vilniaus miesto, 1977 metais pradėti statyti daugiaaukščiai namai.

Dabar tai vienas iš tankiausiai apgyvendintų rajonų Vilniuje (apie 37 tūkst. gyventojų).

Šeškinė yra šiaurinėje Vilniaus dalyje, ją dalija Ukmergės gatvė. Pagal architekto Kęstučio Pempės rengtą rajono projektą, vienoje gatvės pusėje suplanuotas centras: parduotuvės, paštas, o kitame – poliklinika, kino teatras. Buvo siekta sukurti alternatyvą Vilniaus senamiesčiui, raudonų plytų centrinis kompleksas ir nuo jo spinduliais į visas puses einančios gatvės. Namų architektūra buvo išraiškingesnė, plastiškesnė.

Svarbiausia tai, kad čia butai geriau suplanuoti ir patogiau įrengti: erdvesni, su didesnėmis virtuvėmis. Tai pirmasis rajonas, kuriame atsakyta dujų – naudojamos elektrinės viryklės.

Aštuoniasdešimtmetė Šeškinės gyventoja Danguolė, su kuria susipažinau poliklinikos reabilitacijos grupėje, man papasakojo, kaip per klaidą jai priskaičiavo mokesčių už dujas. „Nuo kada Šeškinėje yra dujos?“ – stebėjosi ji.

Prie Šeškiuko

Man Šeškinė labiausiai patinka dėl Šeškinės kalvų geomorfologinio draustinio. Jis yra tarp nacionalinio stadiono griuvėsių ir prekybos centro „Akropolis“. Tai kadaise slenkan-

Ozo parke yra ir Šeškiuko ežeriukas.

čių ledynų suformuotas šlaitas, apaugęs pušimis ir pavasarį žydinčiomis slyvomis. Išsiraizgiusiais takeliais galima nueiti iki „Ozo“ prekybos centro.

Pakeliui atsiveria gražus Vilniaus peizažas. Draustinyje, dar vadinamame Ozo parku, ne kartą mačiau stirną ar voveraitę. Tačiau Šeškinės rajone visgi balandžiai yra pagrindiniai gyventojai. Kas rytą pažadina bandydami atsitūpti ant balkono stogelio. O kartą į mano kambarį buvo įskridęs šikšnosparnis.

Ozo parke yra ir Šeškiuko ežeriukas, kai kurių vadinamas tiesiog didele bala. Šalia čiobreliais kvepianti pieva, pušynas, šašlykinės, vaikų žaidimo aikštelė. Kiekvieną pavasarį didelėje pievoje ateina degintis moterys, jaunos mamos su vežimėliais migdyti savo vaikų, o mokiniai praleidinėja pamokas. Šalia stovi modernaus dizaino suoliukas, sukėlęs gyventojų pasipiktinimą, nes kainavo net 20 tūkst. eurų. Tačiau man jis patinka, tai pusiau gultas, ant kurio einu gaudyti pirmųjų saulės spindulių. Atsiveria vaizdas į Šeškiuką ir jau atėjusį žvejoti žveją. Žiemą, ežerėliui užšalus, atlekia vaikai su pačiūžomis. Čia vyksta ir jvairių renginių.

Miesto planuose yra numatytas projektas tiesti Šiaurinę gatvę, kuri kirstų Ozo parką, tikiuosi, kad tai niekada neįvyks ir pamėgtų pievų plotai išliks.

Įžymybės

Šeškinę garsina nebaigtas statyti nacionalinis stadionas. Jis turėjo būti pastatytas Pasaulio

lietuvių sporto žaidynėms 1990 metais. Kai nugriovė nebaigtas konstrukcijas, truputį nuliūdau: apipaišytos grafičiais ir apaugusios medžiais jos priminė dinozauro griaučius. Ten laipiodavau, eidavau fotografuoti saulėlydžių. Įsivaizdavau, jog stadiono griaučiai būtų galėję tapti neformalių koncertų erdve. Dabar ten turėtų statyti naują stadioną. Įdomu, kiek metų tai užtruks šį kartą.

Taip pat Šeškinėje stovi „Akropolis“, atidarytas 2002 metais, – tai pirmasis Vilniuje prekybos ir pramogų centras. Pamenu, pirmoje klasėje iš Panevėžio važiuojame į „Akropolį“ pačiauityti ant ledo.

Vaikščiodama kartais praeinu ir pro LNK televizijos studiją. Kai sužinojau, jog čia yra LNK studija, nustebau. Tai va, kur tie žmonės iš televizijos dirba. Mano pažįstama Šeškinės gyventoja Danguolė prisimena: „Kartą ėjau pro LNK studiją ir mane užkalbino, pradėjo klausinėti, ką manau apie mažinamą gatvių apšvietimą. O aš ir sakau: „Šūdas!“ Tai ir parodė mane per televiziją.“

Dabartinės LNK studijos vietoje nuo 1982 iki 1993 metų veikė kino teatras „Taika“. Šalia buvo parduotuvė „Širvinta“, visi čia gyvenę prisimena, jog ten būdavo skaniausios varškės spurgos. Man jų paragauti taip ir neteko.

Šeškinėje gyveno visas būrys žymių žmonių – teatro režisierius Eimuntas Nekrošius, baleto šokėjas Jonas Katakinas, aktorius ir režisierius Donatas Banionis, treneris Jonas Kazlauskas, dainininkai Algis Frankonis, Svaras iš grupės „G&G sindikatas“.

Čia užaugo ir mano muzikos dievaitis ir vaikystės meilė Marijonas Mikutavičius. Galbūt Ozo parke ar stadiono griuvėsiuose buvo

parašytos žymiosios jo dainos. Šeškinietė Julija man pasakojo: „Mano paauglys brolis rado Marijono Mikutavičiaus piniginę, tarp dokumentų buvo namų adresas. Jis jam į namus nunešė piniginę ir vos nenualpė, kai duris atidarė pats Marijonas.“

Poliklinika ir dingęs turgelis

1987 metais Šeškinėje buvo atidaryta viena didžiausių ir moderniausių Baltijos šalyse poliklinikų, galinčių aptarnauti iki 80 tūkst. gyventojų. Tai ne tik įdomus postmodernizmo architektūros pavyzdys, bet ir vieta, kur pastaruoju metu lankausi ypač dažnai, nes po rankos traumos man paskyrė reabilitaciją. Į kabinetą susirenka įvairaus amžiaus, tautybių ir profesijų žmonės. Čia ir susipažinau su aštuoniasdešimtmete šeškiniete Danguole.

„Man pirmą kartą susilaužyti ranką užtruko 80 metų“, – prisipažino ji.

Tuo metu daktaras mus abi prijungė prie aparato, kuris į ranką perduoda malonią elektros srovę.

Danguolė Šeškinėje gyvena daugiau negu penkiasdešimt metų. Vienoje iš pirmųjų rajono gatvių – Musninkų. Tuo metu mano gatvę, Gelvonų, dar tik tiesė. Pro jos langą matydavosi laukai. Vietoje poliklinikos buvo didelis užrašas „Vilnius“, kad visi atvykstantys matytų, kur miesto pradžia. O dabar pro poliklinikos langą matosi nauji stikliniai *ofisai* ir įsispraudę senieji raudonų plytų pastatai.

Kitoje gatvės pusėje, netoli dabartinės „Iki“ parduotuvės, būdavo nemažas turgus. Tačiau ten nuėjusi dabar pamačiau užtvertas tvoras ir išgriautas būdeles. Nuėmus savadarbius stogelius pasimatė senosios metalinės iškabos.

Prekiautojai daržovėmis įsispraudė prie tvoros kampo – papūtęs vėjas nubloškia jų didelį lietsargį. Įdomu, koks bus turgelio likimas.

Nors dažnai po pasaulį keliauju su bilietu tik į vieną pusę, vis sugrįžtu į Šeškinę. Kaskart atsikraustau taip ir neišsikrausčiu. Galbūt tas pilkas daugiabutis jau tapo savas ir realybė realiausia tik tuomet, kai sugrįžtu į Šeškinę. Tai vieta, kur galiu pailsėti nuo įspūdžių ir atsi-

sėdusi balkone parašyti dainą apie jau sapnu virtusius kelionių patyrimus.

**Čia užaugo ir
mano muzikos
dievaitis ir vaikystės
meilė Marijonas
Mikutavičius.**

Realybė realiausia tik tuomet, kai sugrįžtu į Šeškinę.

Niekada ne vieni

Agnė Vidugirytė

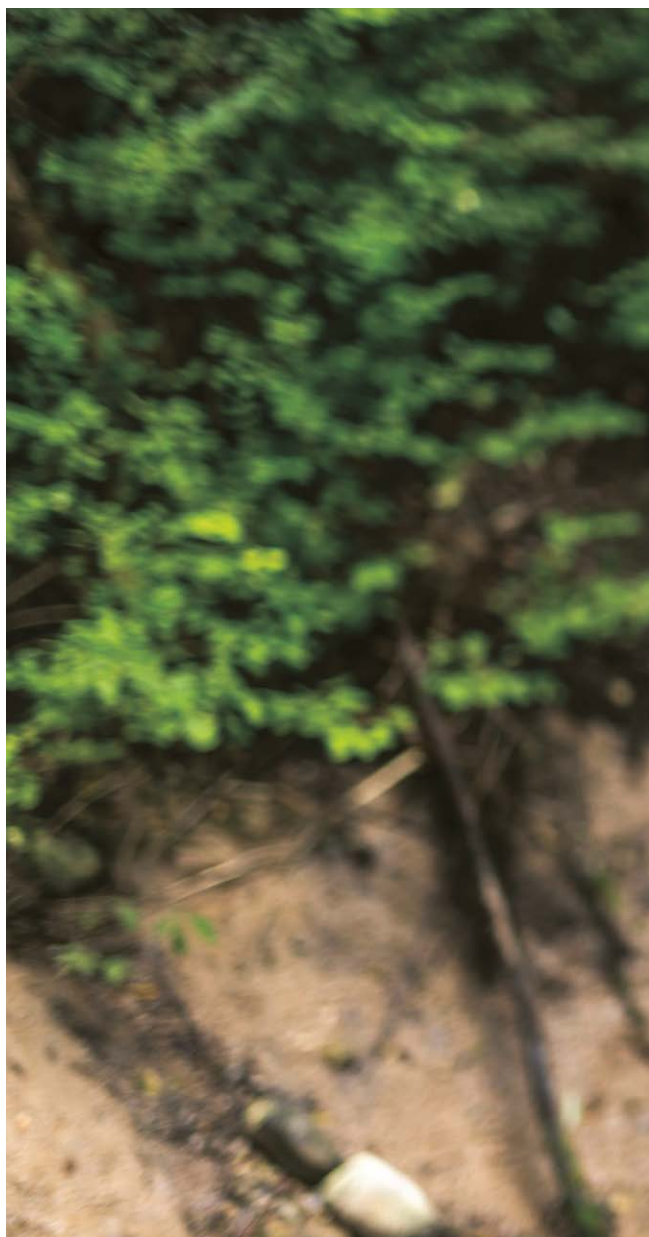
Irmanto Gelūno nuotraukos

38

Dešimtajame dešimtmetyje amerikiečių botanikai įvedė sąvoką *plant blindness* – aklumas augalams. Tai kognityvinis reiškiny, kai mūsų smegenys aplinkoje esančius augalus praleidžia kaip nereikšmingą foninę informaciją. Panašų nejautrumą dažnai galima įžvelgti ir mūsų santykyje su miesto gyvūnais, tad drauge su skirtingų sričių gamtos žinovais ėmėmės ieškoti jam priešuodžio.

Privilegijuotas didmiestis

„Norint užmegzti ryšį su gamta, visų pirma svarbu joje būti – ilsėtis, grybauti, uogauti, fotografuoti. Norint pajusti gilesnį ir jautresnį ryšį, reikia išmokti stebėti, klausytis, pajauti. Su tuo ateina ir rūpestis gamta – tuomet ryšys tampa abipusis“, – sako aplinkosaugininkė, Lietuvos ornitologų draugijos narė Karolina Gurjazkaitė.

Stebėti kitokius, šalia žmonių verdančius gyvenimus – neatsiejama jos kasdienybės dalis. Ji daug laiko praleidžia stebėdama paukščius greta savo namų Antakalnyje, kuris ypač turtingas saugomų buveinių, miškų ir parkų su brandžiais medžiais, dūzgiančiomis pievomis.

Ką paukščiai kalba? Aplinkosaugininkė Karolina Gurjazkaitė pataria keliauti į miškus, parkus, paupius, ir stebėti, klausytis.

16 inkilų čiurliams ant „SHED Co-living Vilnius“ pastato stogo Santaros gatvėje. Juos išklė Lietuvos ornitologų draugijos narys Darius Musteikis.

„Gyventi tokioje aplinkoje yra privilegija, kuria gali pasigirti retas Europos didmiesčio gyventojas. Be to, dalis Vilniaus buveinių priklauso Europos saugomų teritorijų tinklui „Natura2000“, į kurį įtraukiamos teritorijos su išskirtinėmis gamtinėmis vertybėmis, – aiškina gamtosaugininkė. – Kuo daugiau skirtingų buveinių, kuo geresnė jų būklė – tuo didesnė rūšių įvairovė. Vien Antakalnyje ir jo apylinkėse esu sutikusi apie 80 paukščių rūšių.“

Paukščių daug ne tik Antakalnyje, bet ir Vingio, Verkių, Ozo parkuose, Bernardinų sode. Daugiau kaip penkiolika metų paukščius stebinti ekologinio turizmo įmonės „Ornitostogos“ užsienio turų koordinatorė Milda Šniaukštienė gerų vietų šiai veiklai atranda ir miesto centre, kur išlikę brandžių medžių didelėmis lajomis – ant Tauro kalno ir jo papėdėje, Lukiškių aikštėje.

Vien Antakalnyje ir jo apylinkėse esu sutikusi apie 80 paukščių rūšių.

Šifruojant paukščių kalbą

Nuo ko pradėti, panorus susipažinti su Vilniaus paukščiais? Pasak aplinkosaugininkės K. Gurjazkaitės, pakaks įdėmaus įsiklausymo ir smalsumo: verta įsidėmėti giesmės trukmę, nuotaiką, ritmą, išmokti ją atpažinti, priskirti asociacijas, bandyti surasti giesmę skleidžiantį paukštį. Tam gali pasitarnauti tiek žiūronai, tiek fotoaparatas arba tiesiog įdėmi akis.

Naviguoti paukščių balsų įvairovėje padeda nemokamos programėlės, pavyzdžiui, „Merlin“

ir „BirdNet“, kurias rekomenduoja M. Šniaukštienė, pabrėždama – svarbu nepamiršti, kad jos gali padaryti klaidų.

Ornitologai žino, kad kiekviena paukščių rūšis turi bent keletą balsų, kuriuos atskiria įgudusi ausis. Nors aktyviausias paukščių klausymosi ir stebėjimo metas – kelios valandos po saulėtekio, mieste jų balsai skamba skirtingu paros metu.

Jei norite patirti rytinį paukščių orkestrą, eikite į miškingą vietą, pavyzdžiui, Vingio parką. Vakare ten išgirsite ūbaujančias pelėdas. Antakalnyje, palei Nerį, ryte dažnai medžioja vištvanagiai, o vėlyvo pavasario vakarais suokia lakštingalos.

Kai kurie paukščiai – tikri žmogaus kaimynai, pavyzdžiui, už kregždės didesni, beveik visą savo gyvenimą ore praleidžiantys čiurliai. Jie lizdus įsirengia po palangėmis, stogų atbrailomis, senų, tinkuotų fasadų plyšiuose ir kitose ertmėse. Šios lizdavietės įprastai sunaikinamos atliekant gyvenamųjų namų renovaciją, todėl, kaip pastebi M. Šniaukštienė, svarbu ne tik neužmūryti jau įkurtų lizdų, bet ir įrengti specialias angas. Ornitologai kviečia kelti čiurliams inkilus ant pastatų stogų.

„Neseniai socialiniuose tinkluose teko matyti, kad čiurliai apsigyveno naujos statybos name iškeltame inkile. Tai – gana retas įvykis: bičiuliams ornitologams sulaukti šių gyventojų užtruko kelerius metus. Daug dažniau inkile atrasime įsikūrusius varnėnus, zyles, o gal ir kuosas“, – atradimu džiaugiasi ornitologė.

Ir netrukus priduria: „Įmanoma, kad čiurlys apsigyventų, pavyzdžiui, balkone esančioje senoje ventiliacijos angoje. Kadangi įprastai žmonės neleidžia daug laiko balkonuose, jų kaimynystė gali ir netrukdyti naujam sparnuotam gyventojui.“

Dieninių drugių ralis

Į žaliąsias Vilniaus erdves entuziastus vis dažniau buria ir dieninių drugių stebėjimas. Šia veikla susidomėjusi fotografuodama gamtą Baltijos aplinkos forumo aplinkosaugos ekspertė Eglė Vičiuvienė jai skiria didelę savo laisvalaikio dalį ir koordinuoja „Dieninių drugių ralių“ – virtualias varžybas, skatinančias stebėti, fiksuoti ir atpažinti dieninius drugius.

„Drugiams stebėti joks ypatingas pasiruošimas nereikalingas, o tinkamiausios tam saulėtos dienos be stipraus vėjo, – pasakoja E. Vičiuvienė. – Apžiūrėti ir identifikuoti drugius lengviausia naudojant entomologinį tinklėlį, o jo neturint padaryti kokybišką nuotrauką ir ją įkelti į „iNaturalist“ programėlę.“

Pasak ekspertės, dieninių drugių sutiksime bet kurioje didesnėje natūralioje miesto pievoje, o rūšių gausa pasižymi Dvarčionių pieva, Verkių regioninio parko apylinkės, kairiajame Neries krante esantis Senųjų kaimų pažintinis takas.

Gyvūnai, kurių nesuprantame

Nuo vaikystės egzotiniais vadinamiems gyvūnams savo gyvenimą pašventęs herpetologas, laukinės gamtos edukatorius Gerardas Paškevičius, socialiniuose tinkluose pažįstamas Džiunglių žmogaus vardu, pastebi – atviros, rečiau šienaujamos Vilniaus pievos puikiai tinka gyvavedžiams driežams.

Greta vandens, ypač stovinčio, telkinių neretai tenka pastebėti ir geltonskruostį žaltį.

Daug jų vilniečiai sutinka Pavilnių regioniniame parke, Vilnios slėnyje. Nors susitikimas malonus ne kiekvienam, G. Paškevičius primena, kad žalčiai žmogui visai nepavojingi, o vienintelės nuodingos gyvatės – angies – mieste įprastomis sąlygomis nesutiksime.

Geriausia, ką gali padaryti sutikęs žaltį, – jį paprasčiausiai apeiti.

„Išgąsdintas žaltys pirmiausia mėgina sprukti, o jei nepavyksta, gali suvaidinti visą spektaklį, apsimesdamas negyvu: apsiversti ant nugaros, trūkčioti ir taip atgrasyti prisiartinusįjį. Todėl geriausia, ką gali padaryti sutikęs žaltį, – jį paprasčiausiai apeiti“, – pasakoja laukinės gamtos edukatorius.

Žalčiai, kaip ir varliagyviai, balandžiai, varnos, – miesto gyventojai, dažnai sulaukiantys nepelnytų antipatijos. Tačiau šios rūšys padeda reguliuoti graužikų ir vabzdžių populiacijas, palaiko natūralų mitybos tinklą, valo aplinką ir prisideda prie ekologinės pusiausvyros.

„Kol Vilniaus vandens telkiniuose sutinkame varliagyvių, tol galime būti tikri, kad mūsų gyvenamoji aplinka yra pakankamai švari. Be to, kuo daugiau varliagyvių, tuo mažiau uodų, todėl reikia juos saugoti ir mylėti“, – pasakoja Džiunglių žmogus.

Pastaraisiais metais Vilniuje rezonanso sulaukia ir laukinių gyvūnų apsilankymai. Miesto centre besiblaškantis briedis, gyvenamuosiuose kvartaluose vaikštinėjanti meška sensacija pirmiausia tampa socialiniuose tinkluose, tačiau tai verta priimti ir kaip ženklą, kad dabartinį miesto planą ar jo plėtrą gamtiniu požiūriu reikia tobulinti.

„Miestas yra dirbtinė sistema, neįprasta laukiniams gyvūnams, tačiau šios teritorijos jų namais buvo dar gerokai iki čia įsikuriant žmonėms. Stipriai išsiplėtus miestams, tokiems gyvūnams sunku saugiai per juos migruoti, todėl labai svarbu turėti visavertiškai funkcionuojančius ekologinius koridorius,

juos dar labiau pritaikyti prie skirtingų rūšių poreikių“, – sako Baltijos aplinkos forumo vadovas Žymantas Morkvėnas.

Pasak gamtos apsaugos eksperto, dažniausiai į miestus užklysta pirmamečiai laukinių gyvūnų jaunikliai, ieškantys naujų teritorijų, poros ar buveinės. Visgi jų čia laukia urbani-

Aplinkosaugos ekspertė Eglė Vičiuvienė žino, kurias Vilniaus pievas labiausiai mėgsta drugeliai. Prie Verkių rūmų.

zacijos spąstai: praradę orientaciją, negalėdami ištrūkti, apsupti žmonių gyvūnai puola panikuoti. Dėl to sutikus laukinį (ir ne tik!) gyvūną mieste, svarbiausia – būti ne situacijos dalyviu, o empatišku stebėtoju.

„Laukiniams gyvūnams žmogus yra plėšrūnas, potencialus naikintojas – jie jo bijo ir vengia.

Dėl to svarbu palaikyti abipusį saugų, pagarbų atstumą, netrikdyti staigiais judesiais ar šūkiais, nepulti iš kuo arčiau filmuoti – palikti ramybėje. Visgi jei tai stambus gyvūnas, mieste sau ar žmonėms galintis kelti pavojų, reikėtų apie jo buvimo vietą pranešti pagalbos numeriu 112“, – pataria specialistas.

Šefas Andrius Kubilius: mūsų virėjiškas ego gerai čia pasimaitina

Jurgita Ogulevičiūtė-Guehlke
Vytautės Ribokaitės nuotraukos

„Šampano ar samanės?“ – atsakymo laukia „Nineteen18“ darbuotoja prieš interviu su šio restorano šefu. „Na, ir klausimai!“ – sutrinku. Stebinti lanky-

Senelių rūšiai prie Antakalnio daugiabučių pilni gėrybių – vaikystės patirtys šefą Andrių Kubilių „veža“ ir restorane.

tojus Andriui Kubiliui sudėtingiau nei mane, nes virtuvėje renkasi iki skausmo pažįstamus maisto produktus ir juos paverčia skonių mįsle. Ar trijų P (pamaitinti, pagirdyti, palinksminti) taisyklė veikia ne tik su draugais, bet ir restorano svečiais?

„Gera pagaminti geri produktai ir istorija. Šita kombinacija gali daryti stebuklus“, – tikina pripažinimą pelnęs šefas. Jam visi apdovanojimai tėra priemonė atvilioti svečiams: „Prie restorano durų kabo „Michelino“ lentelė, bet tikrai ne ji stovi virtuvėje. Stovi žmonės – komanda.“

Jūsų vadovaujama „Nineteen18“ komanda pelnė puokštę prestižinių laimėjimų: „Michelin“ žvaigždė, „Falstaff“ apdovanojimas ir paminėjimas „La Liste“ sąraše. Tačiau šio restorano virtuvėje atsidūrėte ne iškart?

Atėjau kaip kulinarijos tyrinėtojas ieškoti mūsų pradų. Istorikai buvom labiau energijos vartotojai nei ypatingų skonių ieškotojai. Tai išgyvenimo virtuvė. Turim gebėjimų uogauti, grybauti, raugti kopūstus ar agurkus, visa tai – mūsų genas, kurį paveldėjome per kartas, pergyvenusias karus, marus ir badus. Jo nereikia slėpti ar vengti. Nepriklausomybės aušroje galvojom, kad apelsinų uogienė gal skanesnė už braškių. Man *kažkas tokio* buvo vištiena su ananasais, majonezu ir sūriu. Tai buvo ieškojimų laikas.

Kas jums, sostinės vaikui, perdavė miškų braidytojo geną?

Mano tėvai vis dar yra aktyvūs keliautojai dviračiais, baidarėmis ir pėsčiomis. Vaikystėje vasarą vis kur nors keliaudavom, o dešimties prisijungiau prie skautų. Šiomet jau trisdešimt metų su jais. Nuotykių miškuose per šį laiką buvo begalės, o žygiuose gaminamas maistas yra 20 procentų skanesnis. Gali būti pavargęs, sušlapęs, sušalęs, bet šiltas maistas daro stebuklus. Dar bendrystė, dalinimasis, pasirūpinimas vienas kitu. Tai teisingos gyvenimo vertybės, išmoktos iš skautų.

Ko apie maistą išmokote iš tėvų ar senelių?

Mūsų namuose maistui buvo skiriama dėmesio ir laiko. Nors vienas mėgstamiausių patiekalų – mamos kepta *daktariška* dešra su svogūnais ir kečupu. Man tai jėga.

Seneliai gyveno bute Antakalnyje. Kiekvieną rudenį mes, vaikai, *čičkovodavom* kopūstus,

tada raugdavom, nešdavom į rūsį. Dažnai restorano svečiams pasakoju apie nuostabą, kai vienas žymiausių pasaulio šefų švedas Magnusas Nilssonas per vieną laidą su tokiu pasididžiavimu rodė savo požeminį rūsį! *Blemba*, prie Antakalnio daugiabučio, kuriame gyveno seneliai, o dabar mes, tokie rūšiai yra du. Iš ten su kibiru parnešdavau bulvių, dar stiklainį kopūstų. Tas skandinavų hipernatūralumas yra *trendas*, o mums tai gyvi prisiminimai. Išmokome save plakti – to nemokam, to nežinom, kitur žolė žalesnė. Mūsų žolė tokia pat žalia, ir net kiek mielesnė. Mums tereikia tais paprastais dalykais didžiulis ir džiaugtis.

Pirma diena profesionalioje virtuvėje prasidėjo nuo bulvių maišo.

Tą darome ir restorane: naudojame šitam regionui tipiškus produktus. Kai manęs klausia apie lietuvišką virtuvę, turiu du variantus. Vienas, kai paimi seną receptą, bet naudoji iš pasaulio surinktus produktus, taip jį perkuri. Man įdomesnis antras – imti vietinius sezoninius produktus ir jiems taikyti kokią nors techniką. Imam labai paprastus dalykus ir stengiamės jų nesugadinti. Restorane gaminame koldūnus pagal mamos receptą. Taip gerai juos padarome, kad tampa nepaprasti.

Seneliai – tai dvi skirtingos šeimos. Vienoj pusėj buvo labai daug dėmesio skiriama maistui, o kitoj – labai mažai, bet abiejose jis buvo gaminamas su meile. Jei pasiilgstu tų jausmų, pasigaminu kai kuriuos jų patiekalus. Kad ir šoninę, ilgai *tušintą* su grietine, prie gerai pervirtų bulvių. Cholesterolio bombų bomba, bet būdavo beprotiškai skanu. Tai vienos močiutės patiekalas, o kita gamindavo nuostabius *mozūrų* pyragus.

◀ Profesionalioje virtuvėje prireikia ir kantrybės, ir atvirų, juokingų, nepatogių istorijų.

Tai iš kurios prosenelės gaminimo talentas paveldėtas, kaip socialiniuose tinkluose didžiudamasis rašė jūsų tėtis, Europos Komisijos narys Andrius Kubilius?

Mano prosenelė Elena Starkienė Vilniuje baigė teisę, o Belgijoje namų ūkį. Tarpukariu buvo „Moters“ žurnalo redaktorė, po karo Kaune – Sveikatingumo valgyklos vedėja. Mano močiutė, jos dukra, užsiimdavo, kaip juokauju, neurolingvistiniu programavimu: vis kartodavo, kad vieną dieną atidarysim restoraną kartu. Ji, deja, nebespėjo to padaryti, bet nuo vaikystės šitą mintį įkalė man į galvą.

Kaip dabar atrodo tas laikotarpis iki apdovanojimų ir žvaigždžių, kai būta daug nesėkmių ir skausmingų patirčių? Kiti jas nutyli, bet jūs neslepiat.

Patriarchatas pas mus vis dar gyvas: jeigu esi vyras, tai, atrodytų, neturi gyvenime sunkių akimirkų. Dabar pagrindinė mano žinutė – tam reikia kantrybės. Man ateiti iki ten, kur esu, užtruko. Elzei dabar šešiolika. (Restorano šefas A. Kubilius su žmona Živilė augina dar du jaunėlius, Vytį ir Gabiją. – aut. past.) Tiek laiko esu virtuvėse.

Kai pradžioje pabandžiau ten patekti, restoranai nenorėjo manęs, žmogaus be patirties.

Ėjau į darbo biržos virėjų kursus, kad praverčiau duris į virtuves. Gerai pamenu: pirma diena profesionalioje virtuvėje prasidėjo nuo bulvių maišo, morkų maišo ir svogūnų maišo nulupimo, ir dar *biškų* česnakų. Stovi ten galvodamas: o tai man gaminti niekas neduos? Kai duoda, supranti, kad nė velnio nemoki. Patekau pas Egidijų Lapinską – jauną, ambicingą šefą, kuris rodė kelią ir pavyzdį. Daug bendravom ir sukūrėm visai gerą ryšį. Pas jį ir pradėjau skusdamas tuos daržovių maišus, bet visada norėjau daugiau.

Ir to nepakako, prireikė ypatingos – vienaragio – pagalbos šitame kelyje? Restorane „Nineteen18“ turite talismaną vardu Æbelskiveris.

Gyvenime mane lydi trys posakiai. Tėvas išmokė: lengvas kelias – ne mūsų kelias. Kartais reikia pakentėti, pasistengti ir nepabijoti nusibrozdinti kelių. Tik turi žinoti, kur eini. Kai žinai, priimi iššūkius, pamokas, nesėkmes lengviau. Kitas posakis iš skautų: kuo durniau, tuo geriau. Man labai patinka ši taisyklė. Kartais gyvenime sureikšminam smulkmenas, įspraudžiam save į taisyklių rėmus ir pamirštam, kad dalykus galima daryti linksmai. Vienaragis yra tokio požiūrio rezultatas.

Trečią, karaliaus Saliamono, posakį išmokau virtuvėse: viskas praeina, praeis ir tai. Net pačius blogiausius momentus (kažkas sugedę, surūgę, kažkas neatėjo į darbą) pasiimi kaip patirtį. Tai trys kertiniai mano taškai, į kuriuos stengiuosi atsiremti.

Asmeninės istorijos kuria atmosferą.

Svarbu trys principai ir dar – bendrauti su restorano svečiais kaip su draugais?

„Naintynas“ padarė didelį apsisukimą mano gyvenime. Turiu nuostabius koučerį ir terapeutę. Su koučerių kalbėdavom apie šitą restoraną, nes mūsų komandos startas 2021 metų rugsėjį jame buvo prastas. Mano gaminimo ir bendravimo su svečiais būdas buvo toks: aš kepu kotletą, netrukdykit, neturiu ką jiems pasakyti.

Tada su pagalba atradau, kad ryšio kūrimas man yra svarbu: lengviau nueiti prie svečio ir net padidinti patiekalų vertę per istorijas, negu jausti nepatogumą dėl per didelės jų

Vienaragis restorane atsirado laimėjus lažybas ir primena komandai, kad daugelį dalykų galima daryti linksmai.

49

kainos. Tikiu, istorija patiekalui gali suteikti iki 30 procentų skonio. Koldūnai yra tiesiog koldūnai, bet kai juos per naktį gamina mama ir ryte išvažiuoja į gastroles, jie yra apie meilę, atsidavimą ir rūpestį.

Tokios asmeninės istorijos kuria atmosferą. Žmonės jaučiasi atėję ne į restoraną, o į svečius. Šita kombinacija – gerai pagaminti geri produktai ir istorija – gali daryti stebuklus.

Ir koks tas sėkmės skonis?

Sudėtinga priimti sėkmę. Apdovanojimai yra *fainai*, bet jie yra tik priemonė. Prie restorano durų kabo „Michelino“ lentelė,

bet tikrai ne ji stovi virtuvėje. Stovi žmonės – komanda. Tikrasis apdovanojimas, teikiantis pasitenkinimą, kai svečiai išeina gerai nusiteikę, laimingi. Mūsų virėjiškas ego gerai čia pasimaitina...

Vadinasi, spurgerių kioske jus pamatysim greit?

Nesakau, kad greit. Vienas didžiausių džiaugsmų gaminti maistą, valgomą rankomis. Jis riebus, nieko sveiko ten nėra. Jis apie trumpą gyvenimo akimirką, kai stabteli, atsikandi ir supranti: va, šito troškau dvi savaites! Apie tokius malonumus yra spurgerių projektas, kurį norėsim įgyvendinti.

Paskui M. K. Čiurlionio siluetą

Rasa Pangonytė-Račiukaitė

Pagal Julijaus kalendorių ėjo paskutinės 1906 metų dienos. Po vienuolika valandų trukusios kelionės Vilniaus geležinkelio stotyje išlipo iš Varšuvos atvykęs Mikalojus Konstantinas Čiurlionis. Dailininkas atvažiavo į pirmąją lietuvių dailės parodą, kuriai atrinktus savo paveikslus išsiuntė jau anksčiau.

Galima tik įsivaizduoti, koku būdu jis nukako į parodai besirengiančius Vileišių rūmus Antakalnyje. Galbūt įsėdo į Vilniaus arklinį tramvajų? Važiavo dabartine Tado Kosčiuškos gatve, pro tuščią kalvą, ant kurios ateityje stovės jo vardo menų mokykla.

Su šia paroda prasidėjo M. K. Čiurlionio istorija Vilniuje. Svarbiausi joje – 1907–1908 metai, kai dailininkas gyveno, kūrė ir intensyviai dalyvavo lietuviškų draugijų veikloje. Kviečiame atrasti kelis šio įvairialypio maršruto taškus! Visą maršrutą rasite nemokamoje programėlėje „Neakivaizdinis Vilnius“ ir Neakivaizdinisvilnius.lt.

Geležinkelio stotis Pirmojo pasaulinio karo metais.
Geležinkelių muziejaus nuotr.

Geležinkelio stotis

Geležinkelio g. 16

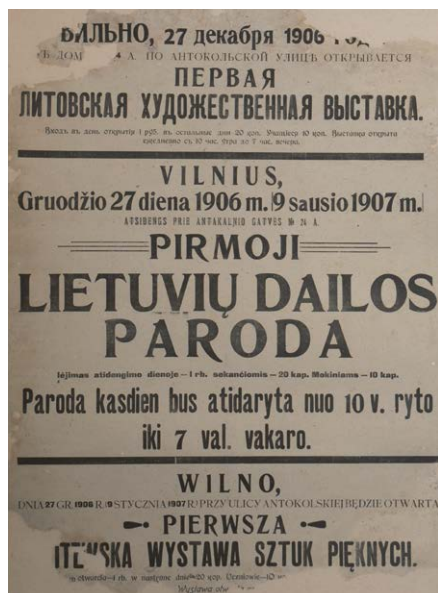
54.670595, 25.284463

„Vakaras, stotis, stoviu perone – išlydžiu Konstantiną į Petrapilį (...). Drėgnas vakaras, asfalte atsispindi šviesos, paskutinis skambutis. Jis bučiuoja man rankas, aš bučiuoju jo galvą – įšoka į traukinį – garvežio švilpukas – traukinys pajuda – tarpduryje stovi Konstantinas, vėjas blaško jo vešlius banguojančius plaukus.“ („Laiškai Sofijai. Mikalojus Konstantinas Čiurlionis“, sud. Vytautas Landsbergis)

Kaip ir daugeliui to meto keliautojų, M. K. Čiurlioniui Vilnius prasidėjo nuo geležinkelio stoties. Pagal prancūzų architekto

Pirelio projektą 1861 metais pastatyti dviejų aukštų keleivių rūmai 1906 metų vasarą pasitiko rimtai atsinaujinę. Geležinkelių muziejaus duomenimis, rekonstruojant istorizmo stiliaus rūmų pastatą, kairiajame stoties sparne buvo įrengti trečios klasės keleivių bufetai ir erdvi salė. Centriniam korpusui – bagažo salė ir kasa, o dešiniajame – pirmos ir antros klasių keleivių bufetai, reprezentacinės patalpos, veranda ir miegamieji. Antrame aukšte suplanuoti administraciniai kabinetai ir butai. Apačioje – trys požeminės perėjės ir krovininis liftas.

Iš stoties išėję keleiviai atsidurdavo erdviame skvere. Apsidairę aplink galėjo pamatyti vagonų angarus, kareivinių pastatus, du vandens bokštus.

Pirmosios lietuvių dailės parodos afiša ir namas, kuriame įvyko paroda. Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto nuotr.

Vileišių rūmai

Antakalnio g. 6

54.69499, 25.30609

1906 metais Antakalnyje, Tivoli parko teritorijoje, baigtas statyti prašmatnus neobarokinio stiliaus pastatų kompleksas – inžinieriaus Petro Vileišio rūmai. Rūmų ansamblį projektavo architektas Augustas Kleinas, o statybas prižiūrėjo pats P. Vileišis. Statant rūmus panaudotos tuo metu dar retos Lietuvoje statybinės medžiagos – betonas, cementas, gelžbetonio perdangos.

Akmenys rūmų pamatams parvežti iš Suomijos, koliai krosnims – iš Olandijos, o dūmtraukiai sumontuoti iš varinių vamzdžių. Rūmų stogas dengtas žvynus primenančiomis švino plokštėmis. Rūmai aptverti P. Vileišio metalo gamykloje nukalta tvora.

Šalia rezidencinių šeimos rūmų iškilo dar du statiniai. Visuose pastatuose buvo įvesta elektra, vandentiekis ir kanalizacija.

Prie gatvės esančiame name P. Vileišis įkūrė laikraščio „Vilniaus žinios“ redakciją ir spaustuvę, o viršutinį aukštą išnuomojo. 1906 metų gruodžio 27 dieną čia surengta pirmoji lietuvių dailės paroda, kur pirmą kartą buvo eksponuoti ir M. K. Čiurlionio darbai.

Infekcinė vaikų ligoninė

Birutės g. 1
54.68811, 25.24899

Iki Pirmojo pasaulinio karo Vilniuje veikė trys valstybės lėšomis išlaikomos ligoninės – Savičiaus, Šv. Jokūbo ir Žydų. Nemokamą pagalbą miesto gyventojams teikė dvi arkliais traukiamas kietas ir pora medicininių krepšių turinti Greitosios medicinos pagalbos stotis.

XX amžiaus pradžioje buvo atidaryta viena kita dantų ir burnos gydykla. Kabinėtą savo namuose dabartinėje Liejyklos gatvėje turėjo ir M. K. Čiurlionio bičiulė Sofija Gimbutaitė. „<...> baisiai geras sutvėrimas, atnešė man šiandien barščių ir pašildė ant plytelės.

Pietauju pas ją, ir pradėjo dantis taisyti“, – Sofijai Kymantaitei rašytame laiške draugę apibūdina M. K. Čiurlionis. Tame pačiame bute įregistruota ir 1907 metais įsteigta Lietuvių dailės draugija.

M. K. Čiurlioniui pasisėkė, nes, kaip sako VU medicinos istorikas dr. Aistis Žalnora, tuo metu privati medicinos praktika buvo brangi, todėl žmonės buvo priversti dantis gydytis net užkalbėjimais.

Vilniuje pasikartodavo infekcinių ligų – šiltinės, difterijos, skarlatinos, dizenterijos – protrūkiai. Tad 1907 metų pabaigoje, po dvejus metus trukusių statybų, pirmą pacientą priėmė naujai pastatyta Infekcinė vaikų ligoninė. Sklypą ligoninei Miesto dūma skyrė ką tik prie Vilniaus prijungtame Žvėryne.

Buvusi Infekcinė vaikų ligoninė Žvėryne. Vytautės Ribokaitės nuotr.

Trijų Kryžių kalnas

Kalnų parkas

54.68694, 25.29794

„Atsimenu, gražiais vakarais tekdavo man su juo vaikščioti paneriais ar įkopti į Vilniaus kalvas, kai begalybėje mirguliudavo žvaigždžių milijonai. O mėnulis plaukdavo tamsiai žydru dangumi. Tuomet Čiurlionis pasidarydavo kitoks: giliai atsitusdavo, imdavo kažką kalbėti, žvaigždes ir žvaigždynus vardais vadinti...“ (Stasys Yla, „M. K. Čiurlionis. Kūrėjas ir žmogus“)

Po miestą daug vaikštinėjęs M. K. Čiurlionis mėgo į jį žvelgti nuo aukščiausių kalvų.

Vilniaus vaizdiniai išnyra ir jo paveiksluose. Dailės tyrinėtojai Vilniaus fragmentų mato 1908–1909 metais kurto ciklo „Miestas“ eskizuose, ypač paveiksle „Preljudas (Vyčio preliudas)“.

Neatsiejama Vilniaus panoramos dalis – Trijų Kryžių, arba Plikasis, kalnas, tačiau M. K. Čiurlionio gyventais metais kryžių paminklo ant kalno nebuvo iki Pirmojo pasaulinio karo. Tuomet okupacinė vokiečių valdžia atsižvelgė į vilniečių prašymus pastatyti trijų kryžių paminklą. Lėšomis statyboms pasirūpino patys miesto gyventojai. Paminklo projektą parengė architektas Antanas Vivulskis. Iš gelžbetonio pastatyti trys kryžiai Vilnios šlaite iškilo 1916 metais.

Trijų Kryžių ir Bekešo kalno raguva, 1913 metai. Janas Buthakas. Lietuvos nacionalinis muziejus.

*Ant Tauro kalno
1911 m. vasara*

Ant Tauro kalno, 1911 metai. Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto nuotr.

Tautos namai

V. Mykolaičio-Putino g. 5
54.68574, 25.26996

Tautos namų, kaip nacionalinės kultūros židinio, idėją pirmasis Lietuvių mokslo draugijos steigiamajame susirinkime 1907 metais iškėlė Jonas Basanavičius. Idėją palaikė ir aktyviai plėtojo modernios Lietuvos valstybingumo kūrėjai, tarp jų – ir M. K. Čiurlionis, sakęs, kad „turi tie Namai stovėti ant kalno...“. Pagal menininko viziją, Tautos namuose turėjo būti koncertų ir parodų salės, muziejus, įsikurti įvairios draugijos.

M. K. Čiurlionis mirė 1911 metų pavasarį, nesulaukęs vizijos išsipildymo. Tačiau tarsi pagal jo valią rudenį už lietuvių suaukotas lėšas ant dabartinio Pamėnkalnio buvo įsigytas žemės sklypas Tautos namams statyti.

Kari ir okupacijos idėją nukėlė ištisam šimtmečiui – nacionalinė koncertų salė „Tautos namai“ pradėta statyti tik 2024 metais.

Kaip pasiekti adresatą?

Agnė Šimkūnaitė, Vilniaus muziejus
Gintarės Grigėnaitės nuotraukos

56

Jeigu draugas išvyko į užsienį studijuoti, eini į Ryšių rūmus ir jam paskambini, nes telefonas namuose dar tik tolina svajonę. Tai ne fantazija, o realybė Vilniuje prieš maždaug 3–4 dešimtmečius. Daugiau tokių istorijų: nuo pirmųjų Morzės aparatų mieste iki nerimo dėl saugumo interneto platybėse, patirti galite Vilniaus miesto muziejaus (Vokiečių g. 6) parodoje „Adresatas šiuo metu yra... pasiekiamas“. Šįkart kviečiame pakeliauti ne tik po įvairias komunikacijos būdų ir priemonių kaitą menančias Vilniaus vietas, bet ir po vilniečių pasakojimus bei atsiminimus apie kasdienį bendravimą.

Paskambinti iš Ryšių rūmų

Šiandieniam sparčios ir vis greitėjančios komunikacijos pasaulyje turbūt daugeliui sunku net įsivaizduoti, kad prieš keliasdešimt metų norėdami paskambinti draugui ar šeimos nariui būtume turėję eiti į paštą ar kitą ryšių įstaigą. Viena tokių įstaigų – rekonstruojami Ryšių rūmai Palangos ir Vilniaus gatvių sankirtoje (Palangos g. 4 / Vilniaus g. 33). Viena iš rūmų pastatų šiuo metu įsikūrusi Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija. O anksčiau čia buvo Ryšių rūmai, iš kurių telefonais galėjai susisiekti su pasauliu. Vilniečių atmintyje dar gyvi prisiminimai ir apie pastato interjero detales, ir apie rūmuose teiktas paslaugas.

„Iš Ryšių rūmų man įsiminė sukamos įėjimo durys. Tada daug tokių medinių būdelių su stiklinėmis durimis, už kurių žmonės tiesiog vienas per kitą daug šnekėdavo [telefonais]. Nesigirdėdavo, ką šneka, bet visi šneka. Šurmulys. Gal ten buvo ir daugiau funkcijų, gal ir mokesčius mokėdavo anksčiau. Bet aš

atsimenu, kad mes eidavom skambinti į užsienį", – pasakoja istorikas Zigmas Vitkus, su parodos kūrybine komanda pasidalinęs prisiminimais apie Vilnių, kuriame skambinimas telefonu buvo itin bendruomeniška veikla.

Siųsti telegramą iš Centrinio pašto

Ne mažiau svarbią vietą bendravimo grandinėje užėmė paštas, anuomet neapsiribojęs telegramų, laiškų ir siuntinių pristatymu. Tai buvo ir vieta, iš kurios galėjai paskambinti telefonu. Nemažai miestiečių prisiminimų išlikę ir apie sostinės centre Gedimino prospekte veikusį Centrinį paštą.

O anksčiau čia buvo Ryšių rūmai, iš kurių telefonais galėjai susisiekti su pasauliu.

„Ten labai virė gyvenimas. Labai daug tų langelių būdavo. Vienuose priimdavo siuntinius, kitur laiškus, buvo galima ir filatelizmo ženkliukų nusipirkt. Na, o kitoj pusėj daugiausia buvo kabinos, kuriose galima buvo komunkuoti, t. y. kam nors paskambinti. Ir dar buvo anksčiau telegrafas. Galima buvo parašyti trumpai Morzės abėcėle, kad atvažiuosiu ten ir tada. Atspausdindavo tokią kaip žinutę

Mobilieji telefonai, XX a. pab. – XXI a. pr. Vilniečių Migliaus Šimkūno, Viliaus Mateikos ir Evaldo Blaževičiaus kolekcijos.

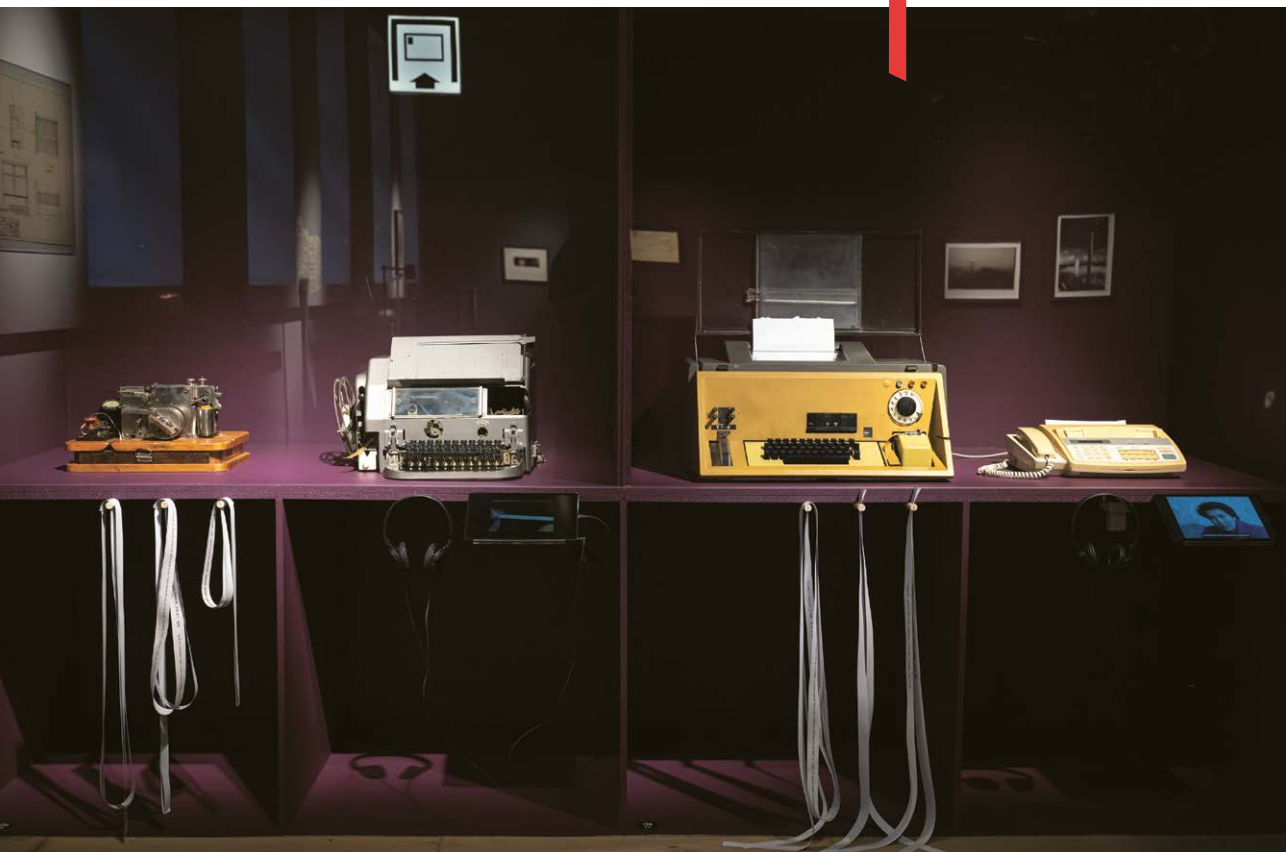

dabar", – apie pašte tuo metu įprastą gyvenimą kalba daugiau nei pusę amžiaus Vilniuje gyvenanti Anastasija Jonaitienė.

Šiais laikais sunku net įsivaizduoti, kad norėdami paskambinti (nebūtinai į užsienį) turėtume eiti į Ryšių rūmus, paštą ar ieškoti monetų taksofonui. Dabar, kai mūsų kišenėje visuomet išmaniosios technologijos, nė nesusimąstome, koks įvykis XX amžiaus viduryje buvo laidinio telefono atsiradimas namuose. Vilnietei Gražinai Reginai Zinkevičienei ne iš karto pasisekė, kad jos bute Žirmūnuose būtų įvestas telefonas.

„Oi, pačioj pradžioj tai nesvajojom apie joki laidinį telefoną. Gatvėje būdavo telefonų būdelės. Ten galėjom mesti kapeikas, smulkias monetas, labai greitai, kelias minutes [palkabėti]. Mano tėtis dirbo mokykloje. Tai pasinaudodavo gal mokyklos telefonu, bet čia itin reti atvejai buvo.

O tada mes jau apsigyvenome šitam Žirmūnų bute. Ir tada buvo paskirta įvesti kažkiek telefonų visam namui, bet, aišku, ne tiek, kiek gyventojų. Jau čia buvo pažanga didelė ir reikėjo į pašto dėžutes įmesti savo pareiškimą ar prašymą, kad įvestų telefoną. 100 butų, bet

telefonų, 40, 30 ar kažkiek, nebeprisimenu, kiek galėjo įvesti. Ir man nepapuolė, kaip tik ties manim pasibaigė. Ir nebuvo to telefono, mums neįvedė. Bet staiga atsirado, nes dar kažkiek numerių davė papildomai“, – pasakoja Žirmūnietė.

Butuose atsiradę telefonai pagerino galimybes susisiekti su adresatais, tačiau, kaip ir kiekviena naujai atsiradusi technologija, kurstė gyventojų nerimą. „Aš dar pradžioj išvis nemokėjau kalbėti. Man labai nejauku skambinti, labai nedrąsu buvo, neįprasta. Kaip čia bus, taip keistai. Vėliau atsirado ir kitokių reikalų. Susiskambindavau su pažįstamais, draugais ar giminėmis, kurie irgi jau turėjo telefonus. Tai eidavom į svečius, švęsdavom visokias šventes“, – G. R. Zinkevičienei prie kasdienybės su telefonu reikėjo priprasti.

Sukurti kanalą pokalbių programoje mIRC

Parodoje galima išgirsti ir daugeliui nostalgiskus prisiminimus žadinantį, o kai kam gal ir visai negirdėtą jungimosi prie interneto per telefoną liniją garsą. Šis garsas anuomet reiškė ne tik tai, kad kol naudojamas internetas, pokalbiai laidiniu telefonu vykti negali. Jis primena ir apie pirmąsias interneto programas, skirtas gyvai bendrauti internete mIRC, įkvėptas virtualias bendruomenes Vilniuje, kurios pradėjo formuotis dešimtajame dešimtmetyje.

Pokalbių programoje mIRC daug laiko leido aktyvus pirmųjų interneto bendruomenių Vilniuje narys, technologijų žurnalistas Adomas Rutkauskas. Šis bendravimo būdas reikalavo nemažai proto mankštos. „Žmogus turbūt visą laiką norėjo patekti ten, toliau, negu leidžia jo kūno galimybės. Nori būti čia, o tavo esybė galėtų būti kažkur kitur. Turbūt net ir didžiausi intravertai nori turėti galimybę pabendrauti, net galbūt ir pasyviai

Vykdavo kanalų karai, operatorių karai.

atsisėst kampely ir žiūrėt, kaip kas nors kažką kalba. Tad mIRC suteikė visas šitas galimybes. Aišku, ribotas, nes bendravimas buvo tikrai tekstinis. Bet buvai vertinamas pagal protą“, – mIRC eros plusais dalijasi vilnietis.

Kiekvienas galėdavo susikurti pokalbių kanalą, kuriame kurdavo savo įvaizdį. „Vykdavo kanalų karai, vykdavo operatorių karai. Operatorius tai buvo toks kanalo valdytojas, lyderis. Turėdavo privilegijas įvairiais būdais kontroliuoti tą kanalą. Dėl tos operatoriaus pozicijos vykdavo ir intrigos, ir virtualios muštynės“, – prisimena A. Rutkauskas.

Nors ir kasdien bendraujame internetu, tačiau džiaugsmą technologine pažanga kartais temdo nerimas. Vilnietei abiturientei Aleksandrai Ivanovai temos apie saugumą ir privatumą internete ramybės neduoda jau kurį laiką.

„Nuolat meta tuos cookies, slapukus, slapukų nustatymus. Atrodo, sutinki ir nežinai, su kuo sutinki, arba jeigu nesutinki, tai nežinai, gal tu nesutikai, bet iš tiesų sutikai. O dieve. Man atrodo, kad šiais laikais internete labai sunku išlikti saugiam. Galbūt tiesiog reikia susitaikyti, kad visą laiką esi nesaugus“, – daro išvadą Aleksandra.

Šiame straipsnyje pasidalijome tik maža dalele Vilniaus miestą apraizgiusių komunikacijos technologijų istorijos. Dar nepaminėjome anuomet sensacija tapusio videotelefono, pasakų telefonu paslaugos, interneto Lietuvoje gimtadienio ir kitų primirštų įvykių, kurie irgi rado vietą parodoje.

Išbėgti iš savo liūdesio būdos

Gabija Stašinskaitė

Vytautės Ribokaitės nuotrauka

60

„Mes turim šunį, tu turi katę – abu juodi. Pristatome tau mūsų komikso idėją. Jeigu pasidalintum paramos kvietimu, tai labai padėtų mūsų šuniui“, – tokią žinutę kūrybininkai Tauras Čeledinas ir Lukas Naraškevičius instagrame išsiuntė šiemet Oskarą pelniusio latvių filmo „Potvynis“ (angl. „Flow“) režisieriui Gintui Zilbalodžiui. Nepaisant to, jog atsako nesulaukta, tai nesutrukdė Taurui su Luku ir toliau puoselėti per miestus ir emociniais iššūkiais keliaujančio šuniuko Bobo istorijos, pasirodysiančios grafinės novelės bei trumpametražio filmo pavidalais.

Su Luku ir Tauru šnekučiuojamės Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, kurioje pašnekovai praleido ne vieną valandą lipdydami šunelio Bobo istoriją – diskutuodami ir po savo darbo valandų, toliau nenustodami dirbti prie idėjų bei bandydami pritraukti lėšų joms įgyvendinti. Beje, jiedu kalbėtis apie filmus pradėjo anksčiau, nei sužinojo vienas kito vardą. Prieš trylika metų Vilniaus universiteto koridoriuose, laukdami stojamųjų egzaminų į kūrybos komunikacijos studijas, užmezgė pokalbį apie Davidą Lynchą, nenučiuokdami, kad ateityje jie ne tik kartu studijuos, bet ir įgyvendins kūrybinius sumanymus.

Tauro ausyse skambėjo „SOS Band“ daina „Just Be Good to Me“, kai vaizduotėje pasirodė mažo su kuprinyte į kalną bėgančio šunelio vaizdinys. „Lukai, nusipirksiu šunį, jį dresuosiu, ir darysim filmą, o tada važiuosim į Kanus“, – taip pirmą idėją Tauras pristatė bičiuliui. Tačiau vaikams teko pripažinti, kad mintis gal kiek ir per ambicinga, tad vietoj jos nuspręsta fantazijoje kilusias kadruotes sudėti į grafinę novelę, be teksto kalbančią apie emocinę sveikatą.

Nusipirksiu šunį, jį dresuosiu, ir darysim filmą, o tada važiuosim į Kanus.

Nors pasaulis, supantis šunelį Bobo šmaikštus, pats Bobo sutrikęs ir liūdnas. Visgi vieną dieną pamatęs skrajutę apie atvykstantį mylimiausią atlikėją Smiles'ą Davisą, šunelis išbėga iš savo „liūdesio būdos“ bei leidžiasi į kelionę. Kai istorijos autoriai 2016 metais pradėjo kurti šį personažą, tiek dėmesio emocinei sveikatai nebuvo skiriama. Beveik dešimtmetį Bobo idėjos nepaleisti nuo pavadėlio skatino ir tai, jog, rodos, pats šunelis už pakarpos traukė Taurą su Luku iš psichologinių duobių ir kvietė kūryba įgalinti save. Tai tapo priežastimi projekto uždarbį skirti tiems, kurie kasdien rūpinasi kitų psichologine ramybe.

Kurdami grafinę novelę, Lukas ir Tauras į pagalbą pasitelkė ne tik iliustratorę Eglę Fern, bet ir psichikos sveikatos specialistus. Nors pati istorija pateikiama be žodžių (būtent taip gyvūnai mato bei jaučia pasaulį), skaitytojai novelėje ras išnašų, supažindinsiančių, pavyzdžiui, su vitamino D svarba žmogaus organizmui. „Mums buvo svarbu remtis pagrįstais šaltiniais. Visi žinom, kad sportas padeda emocinei sveikatai. Bet kaip ir kokiose situacijoje? Ar tikrai galima taip teigti?“ – mintimis apie tai, kad kūrybinis procesas neatsiejamas nuo rimto gilinimosi į informaciją, dalijasi Lukas.

Paklausus kūrybininkų, o kur mieste jie emociškai atsisgauna, Lukas iškart įvardina: „Vingis“. Viename žodyje sutelpa net dvi lokacijos – tiek didysis miesto parkas, kur vaikinai dažnai mina dviračiu, tiek kino teatras, filmų festivalių metu tampantis antrais namais. Tauro

Lukui ir Taurui kūryboje lengva suprasti vienas kitą.

ramybės oazė yra Valakampiai. Ši miesto dalis leidžia kiek atsitraukti nuo kultūrinio šurmilio, būti arti gamtos: „Buvimas čia prilygsta terapijai – pušys kvepia, voverės liuoksi.“

Ieškodami, kaip išleisti komiksą, galiausiai jie vėl sugrįžo ir prie scenarijaus kino filmui rašymo, mat iš aplinkos sulaukė dėmesio: „Gal visgi norit tą filmą daryti?“ Taip komandoje atsirado ir prodiuserė. „Šiame projekte ryšiai užsimezgė labai natūraliai – rodos, vos tik kažką užsimeni, o žmonės jau sako: „Gera, darom“, – pasakoja Tauras. Ir nors nustembus išgirdusi, kad nei Lukas, nei Tauras namuose šuns neturi, užtai po Vilnių su Bobo jie vaikšto jau kuris laikas. Komiksas baigtas, filmas įsibėgėjęs. Kas žino, gal Bobo kada ir latvių katę pasivys...

MIESTAS IR AŠ

Rugsėjo 5–7 d.

„Vilniaus dienos“

Nuo Katedros aikštės iki Baltojo tilto

Didžiausias miesto festivalis kviečia į šventę, kur mėgausimės visomis kultūros, meno, literatūros, sporto, maisto ir kitų pramogų spalvomis!

www.vilnius-events.lt

„Vilniaus dienos“. Sauliaus Žiūros nuotr.

Rugsėjo 27 d.

Pasaulinė turizmo diena

Įvairios Vilniaus vietos

Ar pažindamas miestą pažinsiu save? „Neakivaizdinis Vilnius“ ir „Žvelk giliau“ Turizmo dienai sukūrė maršrutą po mažiau atrastas vietas rajonuose su vidinės ramybės ir geros nuotaikos vitaminais!

www.neakivaizdinisvilnius.lt

MUZIKA

Rugsėjo 12 d.

„Sapiegų rūmų sugrįžimo muzika“

Sapiegų rūmai, Leono Sapiegos g. 13

Rūmų atgimimo garsai, įrašyti į vinilinę plokštelę, virto *ambient* kūriniais. Būtinai ateikite į pristatymo koncertą!

www.cac.lt

Rugsėjo 19 d.

„Bėgaliniai horizontai“

„Kablys + Kultūra“, Kauno g. 5

Projektas, sukurtas Prancūzijoje, prieš pat M. K. Čiurlionio gimtadienį grįžta į Vilnių. Nustebins pianino, elektroninės muzikos ir instaliacijų ryšys.

www.vilnius-events.lt

Rugsėjo 21–spalio 29 d.

„Čiurlioniada“

Vilniaus rotušė ir kitos vietos

M. K. Čiurlionio 150-ąjį jubiliejų švenčiame tarptautiniais vargonų, fortepijono muzikos vakarais!

www.ciurlioniui150.lt

Spalio 15–19 d.

„Vilnius Jazz“

Įvairios miesto vietos

Šiuolaikinis džiazas ir naujiena – jaunųjų atlikėjų konkursas „Vilnius Jazz Young Power“.

www.vilniusjazz.lt

JUDESIAI

Ketvirtadieniais

„Riedėjimai po Vilnių“

Lukiškių aikštė

Nemokami žygiai riedučiais po Vilnių įvairiausių gebėjimų riedėtojams. Gal palėkim kartu?

www.riedek.lt

FESTIVALIAI

Rugsėjo 12–13 d.

„LOFTAS fest“

Menų fabrikas „Loftas“, Švitrigailos g. 29

Ten, kur miestas groja garsiau, yra muzikos, šiuolaikinio meno, performansų. Turi ir tu ten būti!

www.loftas.lt

Spalio 10–12 d.

„Vilniaus mechanizmai“

Miesto infrastruktūros įmonės

Kaip veikia miesto organizmas? 5-ajame festivalyje atversime duris į išskirtinius pramoninius pastatus, kalbėsime apie rūšiavimą, parkų tvarkymą, mėgausimės garso instaliacijomis.

www.neakivaizdinisvilnius.lt

Vilniaus termofikacinė elektrinė Nr. 2. Sauliaus Žiūros nuotr.

KINAS

Spalio 7–26 d.

„Nepatogus kinas“

Kino teatrai, bibliotekos

Aktualias temas nagrinėjančio festivalio programoje kalbame apie visuomenės radikalėjimą.

Įsitaisykite patogiai!

www.nepatoguskinas.lt

Lapkričio 6–23 d.

„Scanorama“

Vilniaus kino teatrai

Ar ir šiemet su draugais eisime į didžiausią tarptautinį rudens kino festivalį Lietuvoje? Tikrai taip!

www.scanorama.lt

Rugsėjo 11–14 d.

„Mondo Bizarro“

Skalvijos kino centras, A. Goštauto g. 2

Siaubo, fantastinio ir kultinio kino festivalis „Mondo Bizarro“ siaučia jau penktąjį kartą!

www.skaljija.lt

MENAI

Rugsėjo 11–14 d.

Vilniaus galerijų savaitgalis

Įvairios Vilniaus galerijos

Vilniaus galerijų savaitgalis švenčia 10-ąjį gimtadienį – nepraleiskite ryškaus šiuolaikinio meno įvykio mieste!

www.vilniausgalerijusavaitgalis.lt

Rugsėjo 23–spalio 10 d.

Vilniaus teatro festivalis „Sirenos“

Jvairios Vilniaus vietos

Teatras yra ginklas, *queer* temos ar sirenų įspėjimai – festivalyje bus ir poezijos, ir politikos.

www.sirenos.lt

Spalio 3–5 d.

Šiuolaikinio meno mugė „Art Vilnius“

*Parodų ir kongresų centras „Litexpo“,
Laisvės pr. 5*

Akcentu tapo kolekcionavimo tema Baltijos šalyse – susitikime pamatyti, aptarti, nustebti.

www.artvilnius.com

Lapkričio 8–16 d.

„Cirkuliacija“

Menų spaustuvė, Dūmų fabrikas, Naujoji Vilnia

Šių metų tarptautinio cirko festivalio tema – „Sugrįžimai (ir atradimai)“. Pasiruoškite nustebti.

www.cirkuliacija.lt

LITERATŪRA

Rugsėjo 27 d.

Pamėnkalnio šventė

Pamėnkalnio vila, Pamėnkalnio g. 34

Užsukite į Pamėnkalnio vilą! Čia „Vinius, UNESCO literatūros miestas“ surengs ekskursiją, parodą ir skaitymus.

www.vilniusliterature.lt

Pamėnkalnio vila. Dail. Kazys Abromavičius.

Spalio 23–26 d.

„Open books“

Jvairios miesto vietos

Skaitykime ir diskutuokime apie literatūrą, miestą ir gamtą – tokia šiemet festivalio užduotis.

www.openbooks.lt

Lapkričio 28–30 d.

„Paviljono knygu savaitgalis“

„Paviljonas“, Pylimo g. 21

Knygos, diskusijos apie jas, skaitymai, karšta arbatą – kviečiame užtrukti jaukiame „Paviljone“!

EKSKURSIJOS PO PARODAS

Rugsėjo 17, spalio 15 d.

„Rave nation“

Lukiškių kalėjimas 2.0, Lukiškių skg. 6

Tai paroda apie Lietuvos reivo istoriją nuo 1992 iki 2004 metų, kai reivas tapo vakarietišku reiškiniu. Bus įdomu!

www.lnm.lt

Spalio 15 d.

„Istorija vizgina uodegą“

Istorijų namai, T. Kosčiuškos g. 3

Vilniečiai į šią parodą keliauja su šunimis, o kaip kitaip – juk net baltų gentys gerbė savo keturkojus. Viską papasakos kuratoriai!

www.lnm.lt

VAIKAMS

Lapkričio 22–23 d.

„Vaikų knygų sala“

Menų spaustuvė, Šiltadaržio g. 6

Leiskimės į teatralizuotus, muzikinius, visus pojūčius sužadinančius skaitymo nuotykius!

www.vaikuknygusala.lt

Visą rudenį

„Vilniaus nuotykis“

Vilniaus turizmo ir informacijos centras,
Pilies g. 7

Orientacinis žaidimas pramankštins kojas ir smegenis: kiek miesto vietų atrasi? Eime!

www.vilnius-events.lt

PARODOS

Iki rugsėjo 30 d.

Patyriminė paroda Čiurlionio namų rūsyje

M. K. Čiurlionio namai, Savičiaus g. 11

„Gal norėtumėte nusileisti į rūšį?“ – sulaukėme klausimo memorialiniame M. K. Čiurlionio bute ir nepasigailėjome sutikę.

www.mkcnamai.lt

Nuo spalio 11 d.

„Amžinai laikina“

MO muziejus, Pylimo g. 17

Nauja didžioji paroda – dailės istorijos jungtis su šiuolaikiniam žmogui svarbiais klausimais: Kas yra asmuo? Kaip suprasti meilę ir mitus?

www.mo.lt

Visą rudenį

„YIVO: Vilniaus istorijos“

Lietuvos žydų kultūros ir tapatybės muziejus,
Pylimo g. 4A

Vilnius – tai ne miestas, o idėja. Kaip ją puoselėjo Žydų mokslo institutas YIVO?

www.jmuseum.lt

Visą rudenį

„Adresatas šiuo metu yra... pasiekiamas“

Vilniaus muziejus, Vokiečių g. 6

Siuntėme telegramą, rašėme žinutę mygtukiniu *mobiliaku* – parodoje ieškome buvusių ryšių.

www.vilniausmuziejus.lt

Daugiau

www.vilnius-events.lt

Atraskite patys

Europos judumo savaitės renginius rugsėjo 16–22 d.

Ką darytų vilnietis pametęs savo super išmanųjį telefoną rudens lietaus baloje?

Paliktų „lipnius“
komentarūs muziejuose.

Užkimštų
visas
pašto
dežutes.

Naujų draugų
ieškotų kieme.

Orų prognozės
klaustų būrėjos.

Išsigtų lazerinį
minčių skaitytuvą
„Galvatronic 3000“.

Viešuoju transportu
važiuotų „zuikiu“.

GODA VERTINSKIENĖ

• Šeškinė
(p. 32)

• Šeškiuko
ežeriukas
(p. 35)

• Inkilai ant
„SHED Co-living
Vilnius“ stogo
(p. 40)

• Restoranas
„Nineteen18“
(p. 44)

• „Dieninių drugių
ralis“
(p. 41)

• Geležinkelio
stotis
(p. 51)

• Ryšių rūmai
(p. 56)

• Buvusi vaikų
ligoninė Žvėryne
(p. 53)

• Nacionalinė
M. Mažvydo biblioteka
(p. 60)

• „Kablys +
Kultūra“
(p. 62)

**Neakivaizdinis
VILNIUS**

neakivaizdinisvilnius.lt

Neakivaizdinisvilnius

neakivaizdinis_vilnius

Mobiliąją programėlę
„Neakivaizdinis Vilnius“
galima atsisiųsti

Leidinyas apie mažiau atrastas Vilniaus erdves ir asmenybes.

LEIDĖJAS Vilniaus miesto savivaldybės administracijos
Užsienio ryšių ir turizmo skyrius

TEKSTŲ AUTORIAI: Virginija Sližauskaitė, Liuda Matonienė, Teodoras Šaulys,
Arnas Šarkūnas, Saulė Poškutė, Aelita Ambrulevičiūtė, Salvija Vaičikonytė,
Agnė Vidugirytė, Jurgita Ogulevičiūtė-Guehlke, Rasa Pangonytė-Račiukaitė,
Agnė Šimkūnaitė, Gabija Stašinskaitė

VIRŠELIS: Irmanto Gelūno nuotr.

TURINYS: AUKSO ŽUVYS

TURINIO REDAKTORĖ Rugilė Audenienė

DIZAINAS: RŪT

MAKETAS: Vilma Černiauskaitė

KALBOS REDAKTORĖ *Ne atbula ranka*

TIRAŽAS 7 000 egz. (platinamas nemokamai)

ISSN 2669-025X

Žurnalas
atspausdintas ant
FSC sertifikuoto
popieriaus.

